

TRINKOV KOLEDAR

TLE SE QUI
VSAKO LIETO OGNI ANNO
PONAVLJAJO SI RINNOVA
SOSIEDNJE L'ARENCO
S KATERIMI COL QUALE
SO SE GLI
BENEŠKI SLOVENI
SLOVENCİ DELLA BENEČJA
AVTONOMNO SI AUTO-
UPRAVLJALI GOVERNARONO
SKOZI 1000 LIET PER 1000 ANNI
KAMENICA
10.8.1975

1976

4325/1999

TRINKOV KOLEDAR

ZA PRESTOPNO LETO

1976

*

SAMOZALOZBA

LETO 1976

je prestopno, ima 366 dni ali 52 tednov in 2 dni. Začne se v četrtek in konča v petek. Letni vladar je Venera.

Cerkveno leto se začne na prvo adventno nedeljo 30. novembra 1975, **civilno leto** pa na Novo leto 1. januarja 1976.

LETNI ČASI

Začetek pomladi: 20. marca ob 12. uri 50 minut. Sonce stopi v znamenje *ovna* (pomladansko enakonočje).

Začetek poletja: 21. junija ob 7. uri 24 minut. Sonce stopi v znamenje *raka* na povratniku.

Začetek jeseni: 22. septembra ob 22. uri 48 minut. Sonce stopi v znamenje *tehtnice* (jesensko enakonočje).

Začetek zime: 21. decembra ob 18. uri 36 minut. Sonce stopi na povratniku v znamenje *kozoroga*.

LUNINA ZNAMENJA

☾ mlaj, nova luna

☽ ščip, polna luna

☾ prvi krajec

☽ zadnji krajec

SONČNI IN LUNINI MRKI

V letu 1976 bosta dva sončna in en lunin mrk, od katerih bosta pri nas vidna en sončni in lunin mrk.

1. **Obročasti sončni mrk** bo 29. aprila od 8. ure 22 minut do 14. ure 25 minut. Viden bo od Atlantika preko Severovzhodne Afrike, Sredozemskega morja, Turčije, Kaspijskega morja in se bo končal severno od Himalaje. Delno bo viden tudi pri nas, v Severni in Južni Ameriki, na severnem in srednjem Atlantiku, v Afriki severno od ekvatorja in po vsej Aziji, razen Vzhodni.

2. **Delni lunin mrk** bo 13. maja 1976 od 18. ure 47

minut do 23. ure 2 minuti. Delno bo viden tudi pri nas. Dobro bo viden v Avstraliji, skoro po vsej Aziji, po večjem delu Evrope, Afrike, Antarktike kakor tudi na Indijskem in južnem delu Atlantskega oceana. Velikost mrka bo v primeri s premerom lune kakor 1 : 0,128.

3. **Popolni sončni mrk** bo 23. oktobra 1976 od 3. ure 39 minut do 8. ure 48 minut. Pri nas ne bo viden. Viden pa bo v Vzhodni Afriki od Viktorijinega jezera do Jugovzhodne Avstralije. Potekal bo povečini nad morji, v glavnem nad Indijskim oceanom in južnim Pacifikom, severno od Nove Zelandije, nad vso Avstralijo, po zahodnih otokih Južnega morja ter nad Antarktiko.

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

Premakljivi prazniki so tisti prazniki, ki se ravna-jo po veliki noči. Po sklepu cerkvenega zbora v Niceji leta 325 se velika noč vsako leto obhaja prvo nedeljo po pomladanski luni. Ta je lahko v času od 22. marca do 25. aprila.

V letu 1976 so premakljivi cerkveni prazniki sledeči:

Pepelnica: 3. marca
Velika noč: 18. aprila
Vnebohod: 27. maja
Binkošti: 6. junija
Sv. Trojica: 13. junija
Sv. Rešnje Telo: 17. junija
Jezusovo Srce: 25. junija
Marijino Srce: 26. junija
Rožnovenska nedelja: 3. oktobra
Misijonska nedelja: 24. oktobra
Žegnanska nedelja: 31. oktobra
Praznik Kristusa Kralja: 21. novembra
1. adventna nedelja: 28. novembra
Praznik sv. Družine: 26. decembra

- 1 Č **Novo leto - Marija Mati božja**
- 2 P Bazilij Vel.; Gregor Nacijanski
- 3 S Genovefa, dev.; Anter, muč.
- 4 N **2. po božiču - Angela Folinjska**
- 5 P Milena; Simeon, pušč.
- 6 T **Sv. Trije kralji**
- 7 S Rajmund, red.; Valentin, škof
- 8 Č Severin, opat; Erhard, škof
- 9 P Julijan, muč.; Hadrijan
- 10 S Viljem, škof; Aldo, puščavnik
- 11 N **Jezusov krst - Pavlin Oglejski**
- 12 P Ernest; Tatjana, muč.
- 13 T Hilarij; Veronika Milanska

-
- 14 S Feliks (Srečko); Odon
15 Č Pavel, pušč.; Maver, opat
16 P Marcel, papež; Berard in tov.
17 S Anton (Zvonko), pušč.; Marijan ☺
18 N **2. navadna - Marjeta Ogrska**
19 P Knut, kralj; Germanik, muč.
20 T Fabijan in Boštjan, muč.
21 S Neža (Janja), dev.; Epifanij
22 Č Vincenc (Vinko), diakon
23 P Ildefonz, škof; Emerencijana
24 S Frančišek Saleški; Felicijan ☹
25 N **3. navadna - Spreob. ap. Pavla**
26 P Timotej; Tit, škof; Robert
27 T Angela Merici, dev.; Vitalijan
28 S Tomaž Akvinski, cerkv. uč.
29 Č Valerij, škof; Konstancij, muč.
30 P Martina, dev.; Hijacinta, dev.
31 S Janez Bosco, vzgojitelj ☻
-

- 1 N 4. navadna - Brigita
- 2 P Svečnica - Jezusovo darovanje
- 3 T Blaž, muč.; Oskar, škof
- 4 S Andrej Corsini, škof; Gilbert
- 5 Č Agata, dev., muč.; Albuin
- 6 P Doroteja, dev.; Teofil, muč.
- 7 S Rihard, kralj; Teodor, muč.
- 8 N 5. navadna - Hieronim
- 9 P Apolonija, muč.
- 10 T Sholastika, dev.; Viljem, pušč.
- 11 S Lurška Mati božja
- 12 Č Eвлalija, dev.; Benedikt, opat
- 13 P Katarina Ricci; Gregor II.
-

-
- 14 S Valentin (Zdravko), muč.
- 15 N **6. navadna - Georgija** ☺
- 16 P Julijana, muč.; Onezim, škof
- 17 T Sedem ustanoviteljev servitov
- 18 S Simeon, škof; Flavijan
- 19 Č Konrad, spozn.; Julijan
- 20 P Silvan, muč.; Elefterij
- 21 S Irena; Peter Damijan
- 22 N **7. navadna - Marjeta Korton.** ☹
- 23 P Polikarp; Dositej
- 24 T (Matija, ap.); Lucij, muč.
- 25 S Feliks, papež; Viktorin
- 26 Č Matilda; Aleksander
- 27 P Gabrijel žal. Matere božje
- 28 S Roman, opat; Antonija
- 29 N **8. navadna - Prestopni dan**
-

- 1 P Albin, škof; Antonina, dev. ☉
- 2 T Henrik (Hinko) - P u s t
- 3 S P e p e l n i c a - Kunigunda, kr.
- 4 Č Kazimir, muč.; Hadrijan
- 5 P Teofil; Janez, Jožef od Križa
- 6 S Miroslav; Koleta (Nika), dev.
- 7 N **1. postna - Perpetua in Felicita**
- 8 P Janez od Boga, red. ustanov.
- 9 T Frančiška Rimska, spokor. ☽
- 10 S Makarij, škof; 40 mučencev
- 11 Č Sofronij; Konstantin, spozn.
- 12 P Bernard, spozn.; Gregor Veliki
- 13 S Kvatre - Kristina, muč.

-
- 14 N **2. postna - Matilda**
- 15 P Klement M. Dvorak, spozn.
- 16 T Hilarij in Tacijan, muč. ☉
- 17 S Patrik, škof; Jedrt (Jerica)
- 18 Č Ciril Jeruzalemski, cerkv. uč.
- 19 P **Jožef, Jezusov rednik**
- 20 S Klavdija in tov., muč.
- 21 N **3. postna - Nikolaj iz Flüe**
- 22 P Lea, spok.; Katarina Genovska ☽
- 23 T Turibij iz Mongroveja, škof
- 24 S Dionizij, muč.; Aleksander
- 25 Č Gospodovo oznanjenje - Dizma
- 26 P Evgenija, muč.; Teodor, škof
- 27 S Rupert Salzburški, škof
- 28 N **4. postna - Bojan**
- 29 P Bertold, redovnik
- 30 T Kvirin, mučenec ☉
- 31 S Modest Gosposvetski, škof
-

- 1 Č Hugo, škof; Venancij, škof
2 P Frančišek Pavelski, red. ustan.
3 S Rihard; Agapa (Ljuba), muč.
4 N **5. postna - tiha; Izidor**
5 P Vincenc Ferrer; Irena, muč.
6 T Irenej Sirmijski, škof
7 S Janez de la Salle, spozn. ③
8 Č Valter, škof; Dionizij
9 P Marija Kleopova
10 S Apolonij in tov., muč.; Ezekijel
11 N **Cvetna - oljčnica; Stanislav, škof**
12 P Lazar, trž. škof; Zenon, škof
13 T Martin I., papež; Hermenegild
-

-
- 14 S Valerijan, muč.; Lidvina, dev. ③
15 Č Veliki četrtek - Helena
16 P Veliki petek - Bernardka Lurška
17 S Velika sobota - Rudolf, muč.
18 N **Velika noč - Kristusovo vstajenje**
19 P **Velikonočni ponedeljek**
20 T Teo; Hilda, dev.
21 S Anzelm, škof; Konrad, red. ④
22 Č Leonid; Soter in Gaj, muč.
23 P Jurij, muč; Vojteh (Vojko)
24 S Fidel Sigm., muč.; Melit, škof
25 N **2. velikonočna - bela; Marko, ev.**
26 P Mati dobrega svéta
27 T Hozana Koterska, dev.
28 S Vital (Živko); Peter Chanel
29 Č Katarina Sienska, cerkv. uč. ⑤
30 P Pij V., papež; Jožef Cottolengo
-

- 1 S Jožef delavec - Praznik dela
- 2 N 3. velikonočna - Boris
- 3 P Filip in Jakob ml., ap.
- 4 T Florijan (Cvetko), muč.
- 5 S Gotard, škof; Pelegrin, muč.
- 6 Č Marija Srednica; Dominik Savio
- 7 P Gizela (Željka); Domicijan, šk. ②
- 8 S Deziderij (Željko); Bonifacij, p.
- 9 N 4. velikonočna - Gregor N.
- 10 P Antonin, škof; Gordijan, muč.
- 11 T Sigismund (Žiga), kralj
- 12 S Pankracij; Nerej in Ahilej, muč.
- 13 Č Servacij; Peter Regalati ③

-
- 14 P Matija, ap.; Bonifacij
- 15 S Izidor, kmet; Zofija (Sonja)
- 16 N **5. velikonočna - Janez Nepomuk**
- 17 P Jošt, opat; Paskal Bajlonski
- 18 T Janez I.; Erik
- 19 S Peter Celestin, papež
- 20 Č Bernardin Sienski, red. €
- 21 P Valens, škof; Krispin, red.
- 22 S Renata, spok.; Julija, dev.
- 23 N **6. velikonočna - Leon Rostovski**
- 24 P Marija Pomočnica kristjanov
- 25 T Beda Častitljivi
- 26 S Filip Neri, duhovnik
- 27 Č **Vnebohod Gospodov**
- 28 P German Pariški, škof
- 29 S Maksim Emonski, muč. Ⓞ
- 30 N **7. velikonočna - Ferdinand**
- 31 P Obiskovanje Device Marije
-

1	T	Justin, mučenec	
2	S	Marcelin - Državni praznik	
3	Č	Karel Lwanga, muč.; Klotilda	
4	P	Kvirin, škof; Frančišek Caracciolo	
5	S	Bonifacij, muč.; Valerija	☩
6	N	Binkošti - Prihod Sv. Duha	
7	P	Robert; Vilibald	
8	T	Medard, škof; Viljem, škof	
9	S	Efrem Sirski; Primož in Felicijan	
10	Č	Bogumil, škof; Henrik	
11	P	Barnaba, ap.; Pavla	
12	S	Kvatre - Adelajda	☩
13	N	Sv. Trojica - Anton Padovanski	

-
- 14 P Elizej, prerok; Rufin
15 T Vid in Modest, muč.
16 S Gvido Kortonski; Beno, škof
17 Č **Sv. Rešnje Telo in Kri**
18 P Amand (Ljubo); Marcelijan, muč.
19 S Romuald; Gervazij in Protazij ☿
20 N **12. navadna - Silverij**
21 P Alojzij Gonzaga (Vekoslav)
22 T Tomaž More, muč.
23 S Agripina, dev.; Jožef Cafasso
24 Č Rojstvo Janeza Krstnika
25 P Jezusovo Srce - Eleonora, kraljica
26 S Marijino Srce - Vigilij, škof
27 N **13. navadna - Hema Krška** ☼
28 P Irenej, Marcela, muč.
29 T **Peter in Pavel, apostola**
30 S Prvi rimski mučenci
-

- 1 Č Teobald, pušč.; Estera
- 2 P Oton, škof; Vital (Živko)
- 3 S Tomaž (Tomislav), apostol
- 4 N **14. navadna - Urh (Ulrih)**
- 5 P Ciril in Metod, slov. apostola ☞
- 6 T Marija Goretti, muč.
- 7 S Izaija, prerok; Vilibald
- 8 Č Evgen, papež; Kilijan, muč.
- 9 P Veronika Emiliani; Brikcij
- 10 S Amalija (Ljuba); Rufina
- 11 N **15. navadna - Benedikt, opat**
- 12 P Mohor in Fortunat
- 13 T Henrik; Anaklet ☹

-
- 14 S Kamil de Lellis; Bogdan
15 Č Bonaventura, c. uč.; Vladimir
16 P Karmelska Mati božja
17 S Aleš, spok.; Vesna, dev.
18 N 16. navadna - Jakob, apostol
19 P Aurea (Zlatka), dev.
20 T Marjeta; Elija, prerok ☞
21 S Danijel, prerok; Lovrenc
22 Č Marija Magdalena (Majda)
23 P Brigita Švedska; Apolinarij
24 S Kristina, devica
25 N 17. navadna - Jakob, apostol
26 P Joahim in Ana
27 T Gorazd; Klemen Ohridski
28 S Viktor (Zmago); Nazarij in C. ☺
29 Č Marta iz Betanije
30 P Peter Krizol.; Abdon in Senen
31 S Ignacij Lojolski; Jelka, muč.
-

- 1 N 18. navadna - Alfonz Liguori
- 2 P Evzebij; Porcijunkula
- 3 T Lidija; Nikodem
- 4 S Janez M. Vianney
- 5 Č Marija Snežna; Ožbalt
- 6 P Jezusova spremenitev
- 7 S Kajetan, duhovnik; Sikst II.
- 8 N 19. navadna - Dominik
- 9 P Peter Faber; Roman, muč.
- 10 T Lovrenc, mučenec
- 11 S Klara (Jasna), dev.
- 12 Č Hilarija, dev.; Makarij
- 13 P Poncijan, papež; Hipolit, muč.

-
- 14 S Maksimilijan Kolbe, muč.
15 N **Vnebovzetje Device Marije**
16 P Rok, spok.; Štefan Ogrski
17 T Hijacint; Liberat
18 S Helena (Alenka), cesarica
19 Č Janez Eudes; Boleslav €
20 P Bernard, c. uč.; Samuel (Samo)
21 S Pij X., papež
22 N **21. navadna - Marija Kraljica**
23 P Roza iz Lime, dev.
24 T Jernej, apostol
25 S Jožef Kalasanc; Ludvik, kralj
26 Č Rufin, škof; Zefirin ●
27 P Monika; Cezarij, škof
28 S Avguštin, cerkveni uč.
29 N **22. navadna - Muč. Janeza Krst.**
30 P Feliks (Srečko); Gaudencij
31 T Rajmund (Rajko)
-

- 1 S Egidij (Tilh), opat
- 2 Č Janez Burte in Triquerie, muč. ③
- 3 P Gregor Veliki, papež
- 4 S Rozalija, dev.; Mojzes, prerok
- 5 N **23. navadna - angelska**
- 6 P Petronij, škof; Makarij in tov.
- 7 T Regina; Marko Križevčan
- 8 S Rojstvo Device Marije
- 9 Č Peter Klaver; Gorgonij
- 10 P Otokar; Nikolaj Tolentinski ④
- 11 S Ema, dev.; Milan
- 12 N **24. navadna - Marijino ime**
- 13 P Janez Zlatousti; Mavrilič

-
14	T	Povišanje sv. Križa	
15	S	Žalostna Mati božja	
16	Č	Kornelij; Ciprijan; Ljudmila	
17	P	Robert Bellarmino; Lambert	☪
18	S	Kvatre - Irena, muč.	
19	N	25. navadna - Januarij, škof	
20	P	Evstahij, muč.; Suzana	
21	T	Matej, apostol in evangelist	
22	S	Mavricij, muč.; Tomislav	
23	Č	Lin, papež	
24	P	Marija rešiteljica jetnikov	
25	S	Avrelija (Zlatka), devica	☉
26	N	26. navadna - Kozma in Damijan	
27	P	Vincenc Pavelski	
28	T	Venčeslav, mučenec	
29	S	Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli	
30	Č	Hieronim, cerkv. uč.	
-

- 1 P Terezija Deteta Jezusa 9
- 2 S Angeli varuhi; Teofil
- 3 N 27. navadna - rožnovenska
- 4 P Frančišek Asiški, spozn.
- 5 T Placid, mučenec
- 6 S Bruno, opat; Renato
- 7 Č Rožnovenska Mati božja
- 8 P Pelagija, spok.; Marcel, muč.
- 9 S Dionizij, škof; Janez Leonardi
- 10 N 28. navadna - Frančišek Borgia 10
- 11 P Emilijan (Milko), škof
- 12 T Maksimilijan; Serafin, sp.
- 13 S Edvard, kralj; Koloman, muč.

-
- 14 Č Kalist I., Gaudencij (Veselko)
15 P Terezija Avilska, c. uč. (Zinka)
16 S Hedvika (Jadviga); Marjeta Al.
17 N **29. navadna - Ignacij Antioh.** €
18 P Luka, evangelist
19 T Pavel od Križa
20 S Vendelin; Janez Kentski
21 Č Uršula, muč.; Hilarion, opat
22 P Marija Saloma; Donat
23 S Janez Kapistran; Severin
24 N **30. navadna - misijonska** ●
25 P Krizant in Darija
26 T Evarist, papež; Lucijan
27 S Frumencij, škof; Sabina
28 Č Simon in Juda Tadej, ap.
29 P Narcis, škof; Ermelinda, dev.
30 S Alfonz Rodriguez, duhovnik
31 N **31. navadna - žegnanska** Ⓟ
-

- 1 P Vsi sveti
- 2 T Spomin vernih duš
- 3 S Just, tržaški zavetnik
- 4 Č **Karel (Drago) - Državni praznik**
- 5 P Zaharija in Elizabeta
- 6 S Lenart (Narte), opat
- 7 N **32. navadna - zahvalna**
- 8 P Bogomir, škof; Ernest, opat
- 9 T Teodor (Božidar) (32)
- 10 S Leon Veliki, papež
- 11 Č Martin (Davorin), škof
- 12 P Martin I., papež
- 13 S Stanislav Kostka, spozn.
-

-
- 14 N **33. navadna - Nikolaj Tavelić**
- 15 P Leopold, spozn.; Albert Veliki €
- 16 T Gertruda (Jerica); Otmar, opat
- 17 S Elizabeta Ogrska
- 18 Č Posv. bazilik Petra in Pavla
- 19 P Narsej, škof; Poncijan
- 20 S Edmund, kralj; Feliks Valois
- 21 N **Kristus Kralj**
- 22 P Cecilija, dev. in muč.
- 23 T Klemen I., papež ☉
- 24 S Krizogon; Flora, dev.
- 25 Č Katarina Aleksandrijska
- 26 P Leonard Portomavriški
- 27 S Virgil, škof; Valerijan
- 28 N **1. adventna - Gregor, papež**
- 29 P Blaž in Demetrij, muč.
- 30 T Andrej, apostol; Justina, muč. ☽
-

- 1 S Božena, spokor.; Eligij, škof
2 Č Bibijana, dev.; Blanka
3 P Frančišek Ksaverij
4 S Janez Damaščan; Barbara
5 N 2. adventna - Saba, opat
6 P Nikolaj (Miklavž), škof
7 T Ambrož, škof, c. uč.
8 S **Brezmadežno spočetje M. D.** ☺
9 Č Abel, očak; Valerij
10 P Loretska Mati božja
11 S Damaz, papež; Danijel
12 N 3. adventna - Ivana Šantalska
13 P Lucija, dev., muč.; Otilija
-

14	T	Spiridion (Dušan)	
15	S	Kristina, dev.	☿
16	Č	Albina, dev.; Evzebij, škof	
17	P	Lazar iz Betanije	
18	S	Kvatre - Gracijan, škof	
19	N	4. adventna - Urban, papež	
20	P	Evgenij in Makarij, muč.	
21	T	Peter Kanizij, c. uč.	
22	S	Demetrij (Mitja), muč.	♁
23	Č	Janez Kancij; Viktorija, dev.	
24	P	Sveti večer - Adam in Eva	
25	S	Božič - Rojstvo Gospodovo	
26	N	Sv. Družina - Štefan, prvi muč.	
27	P	Janez, apostol in evangelist	
28	T	Nedolžni otročiči	
29	S	Tomaž Becket; David, kralj	♃
30	Č	Evgen, škof; Liberij	
31	P	Silvester I., papež; Melanija	

Papež
PAVEL VI.
rimski škof

GIOVANNI BATTISTA MONTINI

Rojen	26. septembra	1897
Duhovnik	29. maja	1920
Nadškof	12. decembra	1954
Kardinal	15. decembra	1958
Papež	21. junija	1963

Našim dragim Benečanom

Beneški duhouniki vam srčno obarnejо besedo z gorečim parjateljskim pozdravom: »Bog vas živi, in srečno, veselo novo leto 1976«.

Ta pozdrav naj gre iz Stare Gore do Višarij, vsem bratom in sestram, ki živijo v gorah in dolinah naše male zemlje — Benečije; naj gre čez našo deželico, čez naše italjanske meje h našim emigrantom v Belgijo, v Švico, v Francijo, v Kanado, v Gorlenjo in Dolenjo Ameriko, kjer se križa naš beneški rod.

Mi duhouniki na vse naše ljudi kličemo božji žegan, božjo pomoč in božjo srečo. Naš duhovni opomin želi vam predstaviti tri reči: ljubezen do našega jezika, ljubezen do beneškega doma in vezo, tesno vezo z Bogom.

Dragi bratje in sestre, ljubimo naš beneški jezik; ta naš slovenski jezik se glasi v naši deželici že an taužint in tristo let; v tem jeziku so se jokali in veselili, peli in vriskali naši beneški roditelji; v tem jeziku je bila rečena prva naša beseda, in bo tudi zadnja, ko bomo zapustili ta svet.

Deb naše gorè, naše doline, naše vasi in hiše mogle govoriti, bi nam povedale lepoto, harmonijo, pesem našega slovenskega jezika, ki v stoletjih je odmevu na tem beneškem kraju.

Naš jezik je star čez vse druge; na svoji poti se je srečal s Čelskim, Avarskim, Longobardskim, Latinskim; vsi ti so umarili, on živi in bo še živel. Živi če glih v zadnjem stoletju je imel številne nasprotnike, napade od hudih nekulturnih ljudi in plačanih Judežev, ki so ga hoteli nasilno uničiti.

Ljubimo svoj beneški dom. Benečija je hiša beneških Slovencev. V lepih mašnih bukvah našega imenitnega profesorja Trinka se berejo te besede: »Ljudstvo moje, ljubi svojo zemljo.« Naša Benečija je majhana, revna, pa lepa in mila, z gorami, dolinami, vodami, v zimi kakor poročna nevesta v belo oblečena, spomladi ko nesmartno upanje v zeleno odeta.

Ljubimo svoj beneški kraj; ne prodajte vaše hiše, če glih je stara, če glih je revna, če glih je prazna; ohranite in varujte zemljo, ki vas je rodila.

Z ljubeznijo svojega jezika in svojega doma, ohranite tudi dar vere. Vera, kristjanska vera je ohranila identiteto našega beneškega slovenskega roda. Ohranila ga

moralno čez vsa duga stoletja. Družina je ostala zdrava tudi fizično, ker je živela po naravnih božjih poteh. Branila je naš rod od slepega obupa tudi v težkih, strašnih letih. Bog je delil tolažbe, moči našim roditeljem, da so se ohranili leti na beneški zemlji že toliko in toliko časa; in Bog bo dal še moči našemu ljudstvu, da ostane v svoji identiteti če ravno je raztrošeno po celim svetu.

VAŠI DUHOVNICI

A. R.

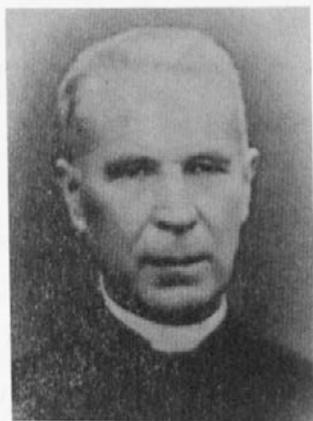
Dajte nam slovenskih duhovnikov !

U sedmih Nadiških kamunih raste število naših slovenskih študentov na višjih srednjih šolah (medie superiori). Zdaj jih že študira 204 u Čedadu, a 63 u drugih furlanskih mestih. Iz drugih kamunov Beneške Slovenije je pa tudi nad sto naših slovenskih študentov.

Nas pri Trinkovem koledarju pa skrbi, kaj bo, če se jih tako malo prijavi u seminarje za teologe, za bodoče duhovnike. U Trinkovem koledarju za leto 1972 smo našli 52 slovenskih beneških duhovnov, ki so

doma iz Beneške Slovenije. Od teh jih je samo 11 na slovenskih župnijah Beneške Slovenije. Slovenskih duhovnij je pa v Beneški Sloveniji okoli 60. Samo ena petina naših slovenskih domačih duhovnikov pridiga in moli z našim slovenskim vernim benečanskim ljudstvom.

Matere an očetje po Beneški Sloveniji, dajte nam semeniščnikov in teologov, da bi darovali svete maše na naših oltarjih za use naše žive an rajnke beneške Slovence doma an u emigraciji!

Msgr. Ivan Trinko v zrelih letih

KAMENICA 1975

Poiché oggi celebriamo il ricordo dei nostri Avi che un giorno lontano si stabilirono tra queste vallate e vi abitarono per più di 1.200 anni, credo opportuno che anche il mio dire sia fatto con lo stesso linguaggio usato da loro e che ebbe ben poche variazioni nel decorso dei secoli, come risulta dai più antichi documenti rinvenuti.

I graditi ospiti che non comprendono la nostra lingua, hanno a disposizione la versione in italiano ciclostilata.

PO NAŠEM

Kjer donas je spomin naših Starih, kateri so že zdauno paršli u tele doline in u njih živjeli vič ku 1.200 liet, naj bo tudi to moje govorjenje s tistimi besiedami katere so oni nucali in ki so ostale skor nespremenjene u vseh telih stuoletih, kakor je videti iz najstarejših pismi ki se je odkrilo.

Tle torej so paršli in tle se ustanovili, potem ko so jo pardobili z orožjem (z armo), svojo domovino. So bli kuražni sudati in skarbni varuhi svoje frajnosti.

U cieli Europi se ne vdobi enake autonomije, ne po manieri, ne po duhuosti. Vsi naši ljudje bi muorali tuo poznati an biti ponosni kakor je ponosan vsak ud starinske in slaune rodovine.

Škoda de parbližno od 150 liet od tod, in tudi do donasnjih dni, nekateri so tieli na vsako maniero, izbrisati iz glave naših ljudi, vsak spomin pretekle velikuosti. So zažgali in zmetali vse kar je blo od nas napisano, so arsklali imenitne kamanove laštre, oku katerih so sedieli u konseju ali u sodbah naši šindaki ali župani in so zaničevali naše navade in naš jezik, so spejali ciesto po prestoru kier je bil naš Parlament ali Arengo. Tuo bi nas muoralo se čutiti ponižane in jezne ku de bi kajšan vargu po luhtu grobišče svoje matere!

Za lepuo zastopiti pomien donasnjega praznovanja, mislim de je potriebno na kratko predluosti zgodovino (storio) Nadiških dolin.

So bli hlih pasali mimo Huni in Goti u VI. stuoletiu, so paršli Longobardi. Tenčas laška dežela je bila u takim slavim stanu, de, so pravli, za sedan liet se nje čulo nikiedar pieti petelina.

Longobardi so se ustanovili na raunini in Čedad je ratu njih parvi Dukato.

So jim sledili Slovenji.

Od VI. st. do 720, med Longobardi in Slovenji so ble zmieran voiske za se par-dobiti zemljo.

Slovenji so bli paršli not do Kaorle in, lieta 611, kupe z Obri, so zauzeli Čedad.

Na zadnjo, lieta 720, z uisko pri Lava-rianu, pod Uidnam, je ratu mier med njimi: Longobardi so se ustabli na laški raunini, in Slovenji so stalno zasedli breguove in doline med njimi.

Tala meja med raunino in briegan, med longobardski in slovenski narod je bila še lieus začartana od gradou in sudaških po-stoiank ki so zgradili Longobardi, tode ki že priet so osnuli Romani in Goti. Tolo me-jo so klicali »limes« ki vsakemu je lahko še vidna po razdartijah gradou, od Venzo-na not do Gradiške in Devina.

Pru gotovo tele »limes« in še drugačna narodnost (bi rekli: razza) ljudi naših dolin, je uplivalo de naši Stari so bli štieti kakor 'no ljudstvo samo svojo, zatuo so mogli ohraniti not do lieta 1797, kakor so jo imieli ob svojem prihodu, popuno, u čivil-nih in sodnih opraukih, samostojnost (auto-nomia amministrativa e giudiziaria).

Tajšno prepričanje jo najdemo šele 900 liet potle, ko lieta 1658 Beneška Republika

je proglasila de Nadiške doline so odločene ne samuo od Čedada ampak tudi od laške dežele.

U VIII. st. so paršli Franki ki so pre-magali in podjarmili tarkaj Longobarde ku Slovenje.

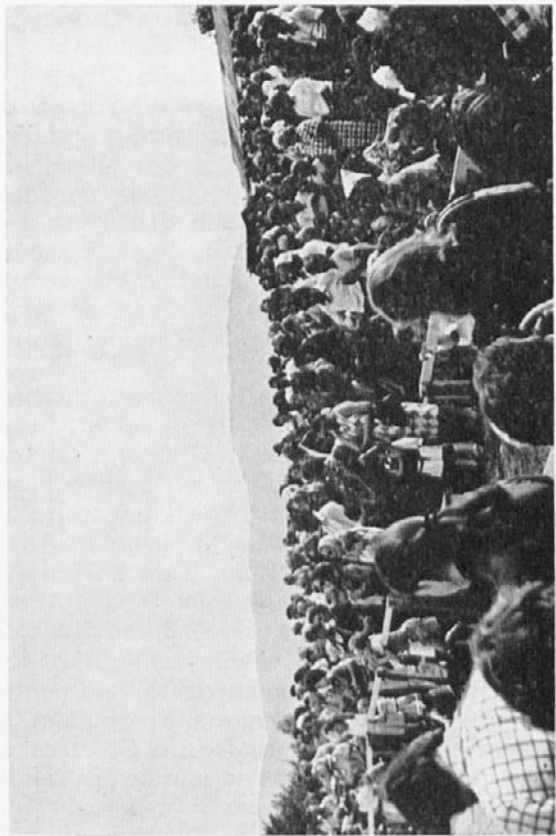
Sreča je tiela de za naše doline se je zgodilo niek novega: lieta 778-779 Franki, ki nieso previç zaupali Longobardom, so stuorli priti še 200 slovenskih družin k tistim ki so ble že od priet, za varvati meje med avstrijsko in furlansko Marko.

Slovenji so muorli obdaržat stalno 200 sudatu. An taužint liet naši Stari so ostali zvesti varuhi. Za plaçilo, Franki, kier taka je bila njih navada, so jih imieli za vazale in ne za hlapce. Zatuo so spet zadobili pravico se sami rihierati, drugaçe niso bli imieli še privilegija arme nositi.

Tela je, po te velicim, suaza politične zgodovine u katero je bila vključena auto-nomija Nadiških dolin.

Zdaj, tudi po te velicim, kakuo je po-tekalo njih domaçe in družabno življenje.

U začetku, življenje vsake peršone je blo uvarstjeno u zadrugi domačinu. Skupno so živieli in skupno so obdelovali svoje pose-stvo. Sinuovi tudi po ženitvi so ostali u dru-žini. Žvina, zemlja in hiše so ble vseh.

Ljudstvo na Kamenici

Usaka zadruga je imiela svojega poglavarja, kateri od sparvič je biu te najstarejši oča; potem za poglavarja, al starejšina, je biu izvoljen te narbui modri an kopac. U kajšnim kraju, ku par nas, sam gospodar, pred svojo smartjo, je parporočiu za naslednika tistega, ki je mislu de je bui vriedan. Skor nimar vse peršone tele družinske zadruge so nosile ime svojega očeta. Če oča se je klicu Marko, vsi te drugi so bli poznani ku Markiči. In tudi prestor kjer so stali se je tako imenavu. U Benečiji imamo punu takih primier.

Potem, parvi hiši, zaradi povečanja ljudi, so se parluožle druge, in takuo je ratala vas. Sada, poglavar, al starejšina (po taljansko: decano), je bil izvoljen od vseh očetov družin. Dekan, ki potem se je klicu tudi župan (po taljansko: sindaco), je predsestvovu sosjednji od očetov družin. Tala sosjednja po taljansko se kliče Vicinia. U cajtu patriarku pri nas smo že imieli 36 sosijednji.

Ne moremo vjedeti kada sosijednje Lienarske doline so se organizirale za imenovati adnega velikega župana al šindaka s sedežem u Miersi, in sosiednje Špietarske in Savuonjske doline pa u Landarie. Višno de malo potem ko so paršli u tele kraje.

Imamo takuo 2 velike dekanije ali žu-

panije: Landarsko in Miersko, katere se kličejo »mize« ali »banke«, zaki ukuole kamanovih miz so sedieli dekani dolin in so razpravljali od problemov svojih vasi.

Ankrat na lieto, al še vič krat, če je blo potreba, vsi dekani od obieh banki so se zbrali, pod sienco ad lip, pri cierkvi sv. Kuirina.

Tela sosiednja ali Parlament se kliče Arengo, od nemške besiede Ring, okouan prestor, ali od Ringen, kar pomieni: se voiskovati.

Dekanom je blo ustno poročeno za dan u katerim se je imeu daržati Arengo.

So se zbrali zmieran u nedeljo. Ko je končala maša, vsi so zasedli svoj prestor uon s cierkve, pod lipami.

Imamo imena nekaterih dekanov, ki so bli nauzoči na Arengu augušta 1725, hlih 250 liet od tod: Dorbolò, Succaglia, Balus, Banchig, Clignon, Specogna, Coceanig, Vogrig, Marchig, Cromaz, Corediz, Zdraulic, Borgù, Balus, Predan, Gubana, Palauszach, Ciuk, Bledig.

Uržuh za sosiednju zbrat je bil lahko na velika nesreča, al nepravično umešavanje u svoja opravila od strani raznih grofov al feudatariu, ali imenovanje poslancev pri Be-

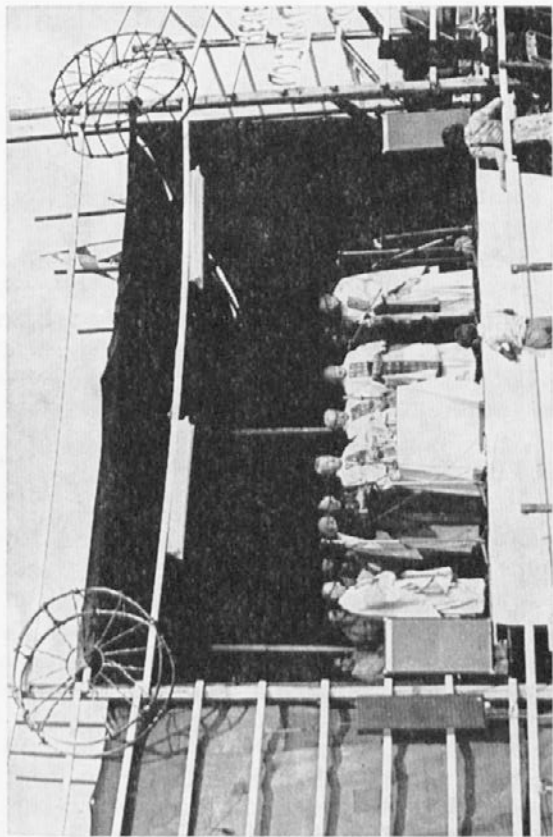
neški Republiki, al tudi za sparieti parseštvo kajšnega velikega šindaka.

Vsa razprava, govorjenje, je blo po slovensko. Kancelier, ki je tudi on znu po slovensko, je napisu verbal po latinsko, u parvih cajtih; po taljansko potem.

Imamo besiede parseštva, besiede ki bi ble parložne tudi donasnji dan, zaki od teh se vidi pripravljnost šindaka biti u službi svojih ljudi za njih potriebe, brez gledanja na privatne interese.

Je jasno de tudi parseštvo je blo rečeno u maternem iziku. Po taljansko tako se glasi:

»Giuro per li sacrosanti vangeli di Dio, che io come Deputato del mio Comune, procurerò di fare sempre il miglior bene, che crederò in mia coscienza sia tale per queste unite Convalli, rimossa ogni privata passione, ira, odio, puntiglio, parzialità ed interesse mio proprio...; così pure giuro che non darò ascolto a maligne e torbide suggestioni, non paleserò quello che sarà di tacere, non occulterò quello che sarà di palesare, ma il tutto opererò con candidezza, buona fede, da buon suddito a questo serenissimo Dominio e fedele a questa mia Patria; similmente mi asterrò dal suscitare risse, promuovere torbidi, particolarmente in questo Corpo, ossia Arengo unito... Sic me Deus adiuvet.«

Somaševanje na Kamenici

Če naši governanti bi tudi oni takuo se raunali!

Če pravica nositi orožje (armi) je že bluo znamunje plemenitosti (nobiltà), še vič je bluo pravica soditi.

U vsi zgodovini, po vsiem svietu, oblast za soditi je biu an privilegio od samega poglavarja dežele.

U cajtu naše autonomije, grofi an feudatarji so muorli za tuo imieti pooblaščenje (delegu), katero so muorli ponoviti od lieta do lieta.

U tem, naši Stari so imieli kraljevu oblast (potere).

Vsako lieto, tarkaj za Miersku ku za Landarsku banku, je bila izvoljena 'dna dvanajestija, tuo je 12 sodnikov.

Bukve od postave nišo ble ne od Romanu, ne od Franku: nieso ble pisane par obednim kraju; vsedno pa, razsodba (sentenza) na koncu je bila modra in pravična.

Prauda (giudizio), zmerom u maternem iziku, takole je potiekala: sodniki so sedieli okuole kamanove laštre, so poslušali tožnika, potem so poslušali zatoženega in poupraševali priče. Natuo predsednik je uprašu može: »Quid juris?« Kaj dija postava, kaj dija navada? Sodniki so se pogovorili med

sabo in na zadnjo, Christi nomine prius invocato, določili kar je bluo pru.

Kajšan krat so muorli u Benetkah pro-
teštirati pruot umešavanju čedadskega ma-
gistrata al kajšnega feudataria, u svoje sod-
nie; in zmeram Benetke so jim dale zado-
ščenje.

Tle nje prestor in cajt za gor na tajšne
reči govoriti. Samuo dve misli, ki prideta
od vsega tega.

Parvu jo je povjedu že Podreka, ko je
pisu de ljudstvo naših dolin se je znalo
ustvariti an svoj governo demokratičen an
parlamentarni; de je odločavu u svojem
Arengu za vse zadeve naše majhane domo-
vine, naj so ble upravne, ekonomske al po-
litične; in de do zadnjega je dalo izgled
močnega reda in čivilne modruosti.

Druga misu je tala: Naši Stari so živieli
u složni in močni družbi: adan sam je biu
njih partit. Kadar kaišna nevarnost jim je
trucala, so bli vsi dacordo za braniti svoje
ognjišče. Zatuo so se mogli ohraniti svo-
bodni in sami svoji 1000 liet, dokier dogod-
ki punu buj veliki, ku francuska revolucija,
jih nje prevargla.

Tuo donas se spuomnimo in tuo poveste
vašim sinuovam kadar vas bojo uprašali:
»Oca, kaj tist kaman tan?« Tuo se spuom-

nimo donas ko je u pripravi adna naša komunità.

Upamo de ljudie za njo odgovorni bojo mogli, če rauno buj na malin, nadaljevati dielu očetov in z nesebičnim duhan očetov; de se bojo zaviedli, da človek ne živi samuo od kruha, ampak de imamo 'no bogato kulturno dediščino, zdrave navade in an izik, ki vse tele vriednosti veže; vriednosti, kate storično in etnično nas razločujejo od vseh družih talianskih skupin.

Zdaj, priet ko požegnimo kaman, spomenik, pomo poslušali kratko berilo iz Jožuetovih bukvi:

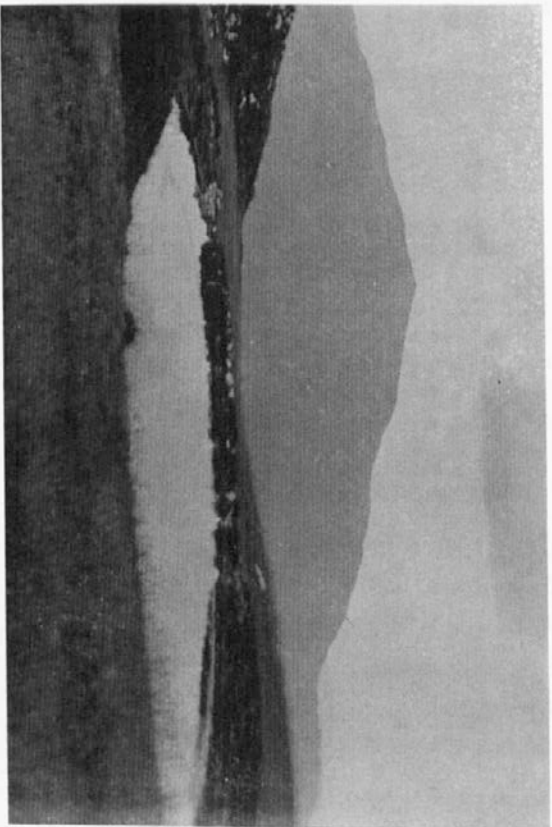
In Jožue je poklical 12 mož, katere je bil izbral izmed Izraelovih sinov, po enega iz vsakega rodu in jim je rekel: »Pojdite pred skrinjo Gospoda svojega Boga do sred Jordana, in nesite od tam vsak po en kamen na svojih ramah..., da bo znamenje med vami. In kadar vas povprašajo jutri vaši sinovi: "Od kod ti kamni?" jim odgovorite: "Jordanove vode so vsahnile pred skrinjo vašega Gospoda, ko je šla čezenj... Zato so postavljeni ti kamni v spomin Izraelovih sinov za nimar".«

Pri Jordanu so napravli adan spomenik z 12 kamanu, kier 12 je bilo Izraelovih rodovin; tle je en sam kaman, zaki smo dno samo ljudstvo.

*Beneško
planinsko društvo*

V Jeronišču nad Sovodnjami pod Matajurjem se je 28. februarja 1975 rodilo Beneško planinsko društvo, ki ga bodo gojili domači planinci dol v Čedadu, da potem zraste po vseh slovenj-beneških briegovih in dolinah, najbolj pa na Matajurju.

*Čez strmce, platišča, čez laze in ronce
le brumno se dvignite gor na varhé.
Po vsem Matajurju že greje vas sonce
in gorko vam tuče korajžno sarcé.
Napri na Ivanac še, na Kolovrat,
zagledali boste vaš stari Čedad.
Dol z višnjevih, sončnih beneških višav
poslali nam boste planinski pozdrav.*

Matajur s Kobariskega Stola

Razgled z Matajurja

*Za mano dolinice, klanci, stezice,
Beneške Slovenije revne vasice,
Trčmun, ki ob breg se okorni naslanja
in duhu Zamejskega tiho se klanja...*

*Tu gori ljudje,
ki v znoju in žuljih
od rojstva živè,
po strmih bregovih
zdaj travo kosè.*

*Nad mano nebo
prijazno se boči.
Pod njim, kaj se loči?*

*Počakaj, srce
ne bij premočno —
tu v sinji višavi
za hip se ustavi,
da božjih lepot se naužije oko.*

*Na onile strani
se Stol nasmejani
ves soncu ponuja;
v dolini pod njim
iz sanj popoldanskih
se zbuja Breginj.*

*In Krn — starina,
igra se z meglami;
njegova bližina
kar misli omami,
saj skoraj ga, znanca,
potrepljem po rami.*

*Raz griček ob Soči
se Sveti Lavrencij
okrog razgleduje;
nad grobom poetovim
že desetletja
moli in čuje.*

*Za Kozlovim robom tam doli v daljavi
očem se Tolmin prikriva;
nanj misel je v meni živa...
O, gore predrage, planinski svet —
med vami tali krog srca se led...*

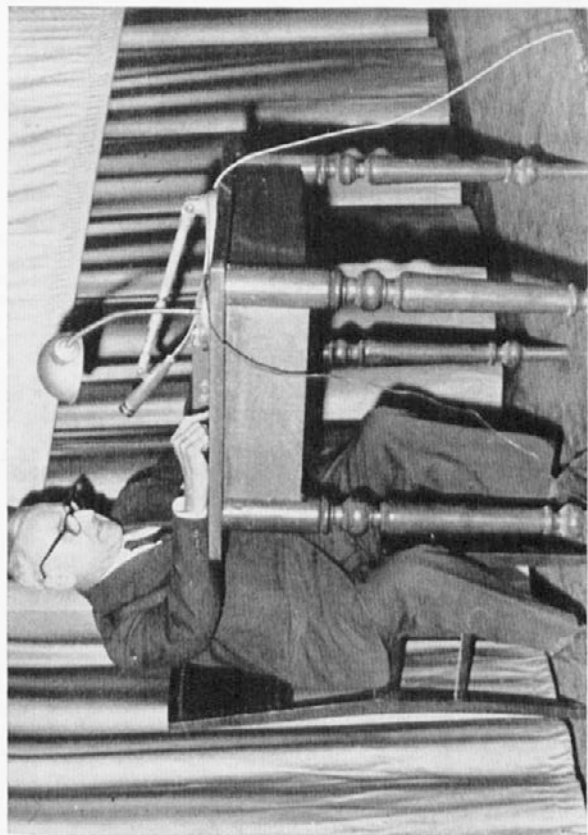
Prof. Rado Bednarik

Zelo nas je pretresla novica, ko smo zvedeli, da je 23. septembra 1975 nenadoma umrl v Gorici naš veliki prijatelj prof. Rado Bednarik. Več kot dvajset let je urejeval naš Trinkov koledarček, zato ga bomo tudi mi Benečani hudo, hudo pogrešali. V vseh teh letih se je močno zanimal za nas in nam veliko pomagal. Da bi ga še boljše poznali, naj bodo te vrstice posvečene njemu v spomin.

Prof. Bednarik se je rodil 2. avgusta 1902. Srednjo šolo je obiskoval v Gorici in v Ljubljani, kjer je na univerzi študiral zgodovino in zemljepis v letih 1920-24, diplomiral je leta 1926. Pozneje je napravil doktorat v Trstu in leta 1958 še poseben izpit iz slavistike v Rimu. Prof. Bednarik je bil dober vzgojitelj. Ker je fašizem uničil slovenske šole, se je posvetil časnikarstvu. Pomagal je pri uredništvu Goriške straže, urejal je Mali list in Novi list, pisal je knjige in tudi prevajal iz raznih jezikov. Ko so fašisti zaprli Katoliško tiskarno, je vodil knjigovez-

nico in izdajal Pratiko. Od leta 1944 do 1972 pa je poučeval na gimnaziji in učiteljišču ter na klasičnem liceju v Gorici. Za šolo je napisal enajst učbenikov, za Radio Trst pa razna predavanja: Obiski po Goriškem, Liki naših mož in priljubljeno oddajo Pratika.

S posebno ljubeznijo se je posvetil Beneški Sloveniji in je vsako leto pridno zbiral gradivo za Trinkov koledar, ki je izhajal redno od leta 1953. Spomin na voditelja beneških Slovencev msgr. Trinka mu je bil vedno svet. Saj ga je poznal iz dobe najhujšega fašističnega nasilja, torej iz tiste dobe, ko so preganjali vse zavedne Slovence. Takrat se je Bednarik prvič srečal z Ivanom Trinkom. Leta 1959 je opisal to srečanje v članku »V Trinkovi delavnici«. Tam pravi: »Daleč so že tista leta v dobi najhujšega preganjanja Slovencev, ko mi je bilo naročeno, naj se napotim v Videm k monsinjorju Trinku z nekim obvestilom. Vesel sem bil te naloge, čeprav je v tistih časih veljalo za nevarno shajanje z vidnimi osebnostmi. Beneško-slovenski patriarh Trinko je bil seveda kot smet v očesu takratnim oblastnikom. Saj so dobro vedeli, da je čutil v sebi glas, mogočen in ukazujoč glas z neba, ki mu je velel zagovarjati njegovo ponižano ljudstvo.« In srečanje z njim

takole opisuje: »Kar me na vratih zdrami prijazen, bronasto zveneč glas: Dobrodošli, dobrodošli; Goričane imam prav posebno rad! — Komaj si utegnem ogledati sloko postavo z odličnimi in plemenitimi potezami v obrazu. Dobrotljive oči sijejo izpod košatih obrvi. Fino oblikovana roka toplo stisne mojo dlan. Brž je vzpostavljena vez sinovskega spoštovanja do moža, ki stoji kot patriarh pred menoj.«

Profesor Bednarik se je pozneje še večkrat srečal z njim, ko je hodil po Benečiji in kot profesor zemljepisa spoznaval to deželo in jo vzljubil. Leta 1974 je imel v Škrutovem predavanju o Trinku. Rad se je odzval, čeprav ga je že nadlegovala bolezen. Vedel je, da so ta predavanja priprava na slovesnejše praznovanje dvajsetletnice smrti velikega sina Benečije.

Dr. Rado Bednarik je bil vzor krščanskega moža, zelo delaven človek, dober družinski oče, vzoren vzgojitelj in zaveden Slovenec, ki ni nikoli odstopil od svojega prepričanja, čeprav je vedel, da ga čaka preganjanje. Ker je sam veliko trpel, se je z ljubeznijo zavzemal za trpeče in preganjane. Prav zato je vedno našel čas tudi za nas Benečane in je bil zmeraj vesel, ko je zve-

del, da v Benečiji nastajajo kulturni krožki in da se ljudstvo počasi prebuja.

Beneški Slovenci bomo dr. Bednariku vedno hvaležni za veliko delo, ki ga je opravil za nas in bomo vztrajali na poti, ki nam jo je načrtal in pokazal naš veliki Ivan Trinko, dokler ne dosežemo tistih pravic, ki jih zahteva naša narodna manjšina.

I. z. Fervidus

Odmev iz tujine

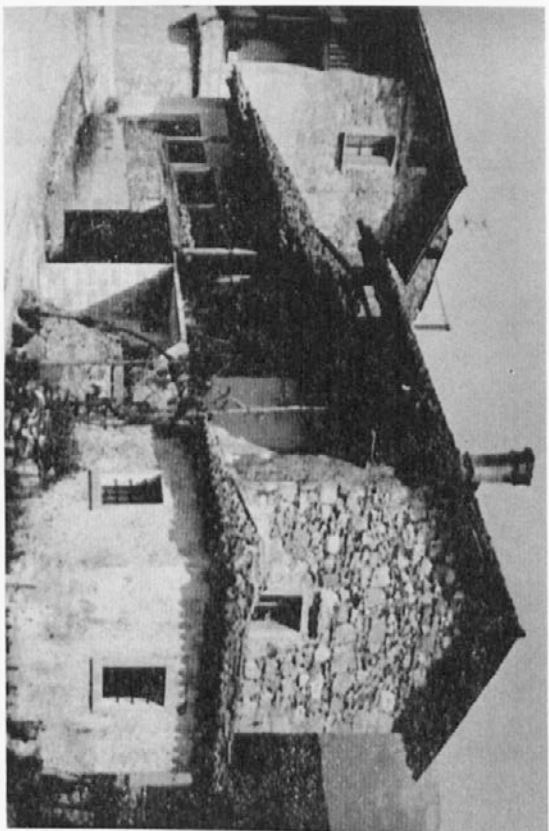
*Tam v Belgiji, tam v Švici — vsepovsod
je emigrant slovenjbeneški rod.*

*Po tujih mestih monumenti so palače,
a kje so rojstne hiše, kje vasi domače?*

*Na hiši je lesen pajól, pri hiži »žbatafur«
in skoz kamin vali se dim pod Matajur.*

*O, bolj kot vse palače širnega sveta
bi raje mi poljúbili domača tla.*

Pojasnilo: *pajól* = hodnik, *gank*; *žbatafur* = poseben prostor za ognjišče.

Hiše v Lazah (Nadliška dolina)

Jožef Cramaro

V furlanski vasici Campegljo blizu Čedadu je dne 22. decembra 1974 ob 14. uri prenehalo bítí srce zvestega sina naše Benečije, duhovnika Jožefa Cramaro.

Jožef Cramaro je bil rojen dne 29. septembra 1897 v Platiščah v zahodni Benečiji. Pet gimnazij je napravil v Čedadu, kjer je bilo takrat malo semenišče, licej in teologijo pa v Vidmu. Leta 1916 so ga poklicali k vojakom in je moral iti na fronto. Po vojski je nadaljeval svoje študije, ker se je želel popolnoma posvetiti svojemu ljudstvu. Julija 1923 je postal duhovnik in je pel novo mašo v zavodu Nobili Dimesse v Vidmu, kjer je bil duhovni vodja msgr. Ivan Trinko, ki mu je bil za »nunca« pri novi maši. Deset let je služboval v Osojanah v Reziji. Leta 1933 je prišel v župnijo Landar v Nediški dolini in je postal sosed svojega prijatelja Cuffola, ki je bil v Lazah. Tu je ostal do leta 1948, ko se je preselil v furlansko župnijo Premariacco, kjer je služboval celih 20 let. Leta 1968 je stopil v pokoj in živel

odmaknjeno življenje v vasici Campeglio. Ker je preživel daljšo dobo svojega življenja v Premariaccu, je želel biti tam pokopan. Pogreba so se na božično vigilijo udeležili videmski nadškof in mnogi duhovniki.

Cramaro je bil tih, skromen, a zelo delaven duhovnik. Ko je šlo za načela, je bil oster in bojevit. Če so se drugi bali stopiti pred prefekta, škofa ali kardinala, je s svojo asketsko postavo junaško nastopal, kjer je bilo treba in s svojim basom bral levite vsem, ki so to zaslužili. *Bevkov Čedermac*, ki nastopa pred prefektom in škofom, je **Jožef Cramaro**.

Ko je bil v Reziji, je v desetih letih tako vzljubil svoje Rezijane, da jim je želel zapustiti trajen spomin, namreč katekizem v rezijanščini »To kristjanske učilo po rozoanskih«. Pred njim je odkril v Reziji dva pisana katekizma iz leta 1797 slavni poljski znanstvenik dr. Baudouin de Curtenay, ki ju je pregledal in prvič izdal leta 1875 v Varšavi, drugič pa v Vidmu leta 1894 z naslovom »Il catechismo resiano«. Cramarov katekizem pa je izšel leta 1927 v Gorici. Natisnila ga je Katoliška tiskarna. Katekizem je posvetil Piju XI. Posvetilo se v rezijanščini glasi:

Piju XI

vsih kristiané Océ svetému,
ki unačen od velikè želje za zdraujost vsih duš
z veliko apoštolsko modrustjo
(za uo' ka — učeć apostoli —
je ukuazou da ni se ma dilèt
Krištusuo učilo vsakemu človiku tu njega aziku
issi majé librè ka ni zbira na kratko isso učilo
naret za potrebe Rozoanou
anu stampan po uojé videnskega Nadbirmouca
z najvinčnin spoštauanjen
takoj kazalo svega velikega amörja
z najvinčo ponižnostjo 'no devociunu
un ka ni ga je pređau
poklada.

Pri delu mu je pomagal msgr. Ivan Trinko, ki je že 20. marca 1926 dal svoj »Nihil obstat« za tisk. Knjižica ima 50 strani in je dokaz velike ljubezni, ki jo je Cramaro gojil do Rezijanov, da jim je že v prvih treh letih pripravil katekizem.

V dobi najhujšega fašizma je Cramaro prišel v Nediško dolino. Takrat se je začela strašna gonja proti beneškim duhovnikom. Avgusta 1933 so jim prepovedali slovenske pridige in slovensko bogoslužje po cerkvah. Duhovniki so se obrnili na škofa, ki jim je obljubil, da se bo pobrigal, da preneha vsa-

Jožef Kramaro (desni) v mladih letih

ko preganjanje od strani krajevnih oblasti. Ker se je preganjanje nadaljevalo in so oblastniki hodili po župniščih in hišah ter pobirali slovenske katekizme in molitvenike, sta se Cramaro in duh. Zufferli podala v Rim. Dne 27. septembra 1933 sta bila v Vatikanu, najprej pri kardinalu Pizzardu, kjer sta ustno povedala, kaj se godi v Benečiji. Naslednjega dne pa sta msgr. Tardiniju izročila posebno pismo za sv. očeta. Pismo se v italijanščini glasi:

Beatissimo Padre, i sottoscritti sacerdoti, esercitanti il proprio ministero fra le popolazioni slovene dell'Arcidiocesi di Udine, mandati dagli oltre trenta confratelli della zona, ad incontrare qui a Roma il proprio Arcivescovo, onde informare Lui ed insieme a Lui Vostra Santità della gravissima situazione creatasi nella Slavia italiana in seguito all'ordine tassativo e perentorio di S. Ecc. il Capo del Governo italiano circa la predicazione e l'insegnamento della Dottrina cristiana unicamente e solo in lingua italiana (della quale ingiunzione accludono copia autentica), non avendo potuto avvicinare Voi, Beatissimo Padre, si permettono di esporre umilmente con la presente quanto segue:

Sottacendo il fatto che le ingiunzioni in parola ledono evidentemente l'art. 22 del concordato e schiantano d'un colpo la vita religiosa di una popolazione di oltre ventimila anime, debbono far presente che con

questo provvedimento il Clero locale vien messo in una condizione di palese impossibilità ad esercitare il proprio ministero.

Infatti, come deve il sacerdote istruire nella lingua italiana una popolazione che parla ed intende tutt'ora solo lo sloveno? E come deve uniformarsi alle regole della Chiesa ed in ispecie al Decreto «*Quam singulari*» sulla prima Comunione, se il bambino, appena in terza classe elementare comincia a balbettare l'italiano? Essendo proibita ogni parola nella lingua slovena, deve egli insegnare la lingua, nella dottrina, oppure le verità eterne?

Qui i bambini, date le distanze, la pessima viabilità di montagna e l'inclemenza delle stagioni, cominciano a frequentare la scuola verso gli otto anni, cosicchè il Sacerdote non può in alcun modo iniziare l'insegnamento religioso nella lingua italiana prima dei nove o dieci anni, né può pretendere una congrua preparazione alla prima Comunione se non dopo gli undici anni. La popolazione medesima si sente crudamente colpita nel proprio sentimento religioso, in seguito all'interdizione assoluta della predicazione e dell'istruzione nella propria lingua, interdizione che non ha precedenti nella storia e depreca acerbamente, sia l'invadenza dell'Autorità civile, sia la remissività dei Sacerdoti in ciò che costituisce il patrimonio più sacro della Chiesa; per la qual cosa la medesima popolazione ha dichiarato di rifiutarsi a stipendiare più oltre il proprio Sacerdote, quando questi non volesse più

prestare il servizio religioso nella propria lingua da essi intesa e parlata.

Santità! Si è andati per le case a sequestrare il catechismo sloveno come fosse un corpo di reato; è successo il fatto che agenti intimidatori ed areligiosi si sono presentati nelle famiglie, ove si recita il Rosario in sloveno ogni sera ed hanno minacciato la denuncia se non l'avessero voluto smettere con quelle preghiere; è successo il fatto che dei bambini invitati dai genitori a recitare le orazioni nella lingua in uso, si siano rifiutati ed hanno dichiarato di denunciare gli stessi proprii genitori, se essi avessero voluto continuare a farli pregare in sloveno...

Può in coscienza il Sacerdote rimanere al proprio posto per assistere alla distruzione sistematica e violenta di tutto un passato religioso ed al tramonto della preghiera familiare e comune, che a tutt'oggi ha preservato questa patriarcale popolazione dalla labe dei vizi, dell'agnosticismo e del pragmatismo moderno?

E qui dobbiamo far presente che si è andati anche contro il disposto dell'art. 43 del Concordato, perchè a diversi sacerdoti, il locale Tenente dei Carabinieri avrebbe interdetto anche il lavoro nell'Azione Cattolica. I sottoscritti sacerdoti furono col proprio Arcivescovo, Mons. Nogara, in udienza da Mons. Pizzardo il giorno 26 corr. mese ed ebbero da Lui dichiarazione che dai negoziati col R. Governo ben poco ci sarebbe da sperare, perchè, ci disse, dopo sessantasette anni

di appartenenza all'Italia, ormai tutti dovrebbero conoscere e parlare l'italiano.

Santità! Lo Stato italiano dimentica di aver trascurata l'istruzione primaria dal 1866 ad oggi fra le popolazioni rurali e montane della Slavia italiana; ora soltanto il governo fascista ha portato un qualche incremento nell'istruzione primaria, ma ancora assolutamente inadeguato ai bisogni locali: l'Autorità Religiosa, con una esatta inchiesta, può rendersi edotta della veridicità del nostro asserto.

I Sacerdoti del Vicariato Foraneo di S. Pietro al Natisone (Udine), ai quali ancora non fu data alcuna precisa direttiva, la desidererebbero e con la presente umilmente la chiedono da Vostra Santità, onde tranquillizzare la propria coscienza, tanto più che essi sono continuamente pedinati, osservati e discussi dall'Autorità civile.

Usque ad effusionem sanguinis, chinandoci al bacio del Sacro Piede,

Roma, 27 settembre 1933.

To pismo je povzeto iz originalnih spominov, ki jih je pokojni Cramaro napisal, da bi bodoči rodovi vedeli, v kakšnih razmerah so se morali boriti beneški duhovniki za najosnovnejše človečanske pravice. Govori nam o junaštvu tega duhovnika, ki je bil pripravljen tudi na največjo žrtev za dosego naravnih in božjih pravic.

Beneški duhovniki

Duhovniki Beneške Slovenije so se vedno zavedali svojih dolžnosti in svojega poslanstva. To poslanstvo nadaljujejo tudi danes, ko zahtevajo, da ima to ljudstvo pravico do šole v domačem jeziku.

TRI LETERE

Moj oča me je učiu brat an pisàt naš slovjski jezik. Takole mi je jau:

»Sin muoj! Tri letere ne poznaš, ker jih tu laški šuoli nisi se maj učiu. Te letere so: Č, Š, Ž. Ta parva letera je »č«. Tičaci pojejo: čiu, čiu, čiu. Tičac ima repèk an tudi ta letera ima repèk na glavi: č.

Druga čarka (letera) je »š«. Ko naša mati polijejo uodo tu po forneli, začuješ: š-š-š-šššš. Uoda zašumi. Tudi letera »š« ima repèk na glavi.

Tretja čarka je »ž«. Polena žagajo z žago an tadà čuješ: žig-žag, žig-žag, žig-žag. Tudi čarka »ž« ima repek na glavi.

Sada boš znau an ti brat: mačka, čeča, Božič, muož, žaba, šiba, kokoš, šola, žaga, živina, an takole naprej.«

Slovenske molitve pred 500 leti

Dr. Angelo Cracina, ki se je rodil leta 1909 v Čampeju in je zdaj arciprete v fur-lanskih Bujah, je odkril pri svojem znanstvenem študiju v arhivu v Čedadu dokument, ki obsega molitve, kakor so jih molili Beneški Slovenci pred 500 leti v vseh svojih cerkvah. Dokument je bil napisan leta 1492 z nemško gotsko pisavo, kakor so jo takrat uporabljali.

Takole so molili beneški Slovenci očenaš:

*Oča naš, ker si v nebesih, posvečeno bo-
di tvoje jme, pridi k nam tvoje bogastvo,
izidi se tvoje vuole, koker v nebesih toku
na zemle. Daj nam dones ta vsedani kruh
inuj nam odpusti naše dovge, koker mi
odpustimo našim dolžnikom. Nas vnapelaj
na rezrešno, nas reše od zlega. Amen.*

Točno pred 484 leti so v Prapotnem, Špetru, Sv. Lenartu, Podbonescu, Brdu in v vseh farah Beneške Slovenije molili isti očenaš, kakor ga molimo zdaj. Ena sama beseda se je od takrat spremenila in sicer beseda »rezrešno« namesto sedanje izkuš-

njave. Torej so že pred skoraj 500 leti molili po slovensko po celi Beneški Sloveniji. Tako molijo tudi zdaj vsi naši pobožni Benečani.

A. R.

Naša beneška romanja

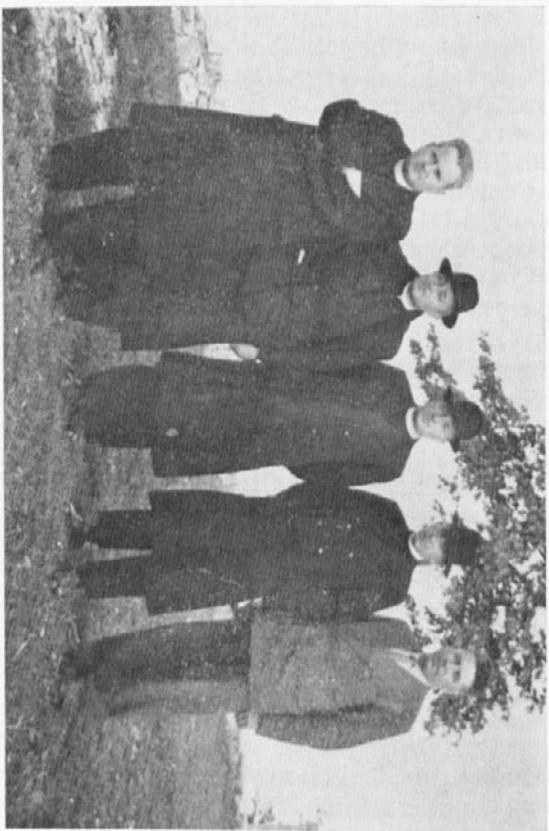
Usaka naša fara, skoro usaka malo večja vas ima svojo cerkev. Precej jih je starih okoli 500 let. Velike in lepe cerkve pa smo postrojili zadnjih sto let. Cerkvâ imamo na žalost več kot duhovnov. Zdaj že zmanjkuje tudi laških duhovnov, posebno redki pa so naši domači slovenski benečanski duhovni. Pri njih ne zamudimo nobene nedeljske maše an opravljamo use liturgične pobožnosti, kakor nam jih zapoveda katoliška Cerkev. Poleti pa gremo, kadar je velika vročina, romat v naše romarske cerkve.

Najrajši imamo Staro Goro nad Čedadom. Na Staro Goro romamo mi Benečani že od leta 1200, ko je bila postavljena na hribu majhna lesena cerkvica. Do parve svetovne vojne so maševali na Stari Gori samo domači slovenski duhovni. Takrat je vi-

demski škof Rossi dal Staro Goro italijanskim kapucinom. Ti kapucini zadnja leta le dobijo kakšnega patra, ki zna spovedovat po domače, po slovensko. Kajpada ni Stara Gora več tista Stara Gora, kamor so hodili romat samo Benečani, ampak je bolj »Castelmonte« za Italijane. A mi se Stari Gori, ki je sredi med nami beneškimi Slovenci ne moremo odreči; saj usak dan mislimo, kako nas gleda starogorska Mati božja pri naših težavah in nam daje tolažbo.

Druga naša benečanska božja pot so Svete Višarje, kjer so slovenski duhovni in kjer s Slovenci iz cele Slovenije lahko molimo in pojemo Marijine slovenske pesmi njej v čast. Že pred stoletji so hodili Rezijani in Slovenci okoli Trbiža na Svete Višarje, saj je zvonček že na mali kapelici vabil pastirje in drvarje k božji daritvi. Med prvo svetovno vojno so jo granate do tal razrušile. Tam se čutimo kot majhni božji otroci sredi gozdov in visokih hribov. Mati božja nas vsako leto sprejema v svojo zaščito.

Še tretjo božjo pot imamo mi Benečani, in sicer Brezje v Sloveniji blizu Bleda. Tja nas vabijo velike svečanosti v brezjanski veliki cerkvi, kjer se srečujemo s slovenskimi romarji iz vseh pokrajin, kjer živijo

Beneški duhovniki na Sveti gori

Slovenci. Radi imamo Mater božjo na Brezjah, saj smo tam v veliki slovenski družbi vseh vernih Slovencev.

Benečani imamo tudi domače romarske cerkve. Ena takih je cerkev svetega Janeza Krstitelja v Landarski jami.

Z. R.

Darovali beneški fantje

Takuo piše u Ameriki na carkvenem oknu župnijske cirkve kraja Calumet (država Michigan), U.S.A.

Kakuo je paršlo do tega napisa?

Pred ti parvo svetovno vojsko je iz Benečije odšlo u Ameriko tudi več naših puobov »s trebuham za kruham«. Tada so govoril: »Zlata Amerika!« U Ameriki so odkril puno rudnikou in dobro so plačeval minatorjem. Takuo so »čez lužo« paršli tudi naši fantje iz beneških vasi u kraje okuole »Velikih jezer«, od katerih adnò — veliko ku cijelo muorje — se imenuje Michigansko jezero.

Tam okuole je po letu 1830 misijonaru med divjimi Indijanci slovjenski duhounik Friderik Baraga, ki bo kmalu razglašen za

svetnika, ker je živu an djelu ku svet, božji mož. Nazadnje je biu za škofa med Indijanci u kraju Marquette. Leta 1856 so tam odkril bakreno rudo, naredil so cesto u pragozd in začelo se je izkopavat baker. Tada so naredil hiše iz lesa in nastala je naselbina Calumet. U kraj je kmalo paršlo več Slovenju iz Dolenjske in Bele Krajine. Iz »starega kraja« je vse darlo u Ameriko in u tim kraju je nastala prva slovenska naselbina, ki si je postavila svojo cierku, kamor je paršu tudi emigrantski slovjski duhounik. Ko je prva cierku pogorela, so postavili novo. Piše, da leta 1903 je bilo tam do 2.000 Slovenju, leta 1913 pa že 5.000.

Med te Slovenje so paršli tudi naši Benečani. Ko je duhounik Luka Klopčič zidu cierku sv. Jožefa u Calumetu, so ljudje daroval zanjo. Adno okno so kupil Slovenje iz ogarske dežele in zatuo danas bereš na oknu »Darovali Prekmurski Slovenje«. Ti drugo okno so hotel kupit Benečani in so naredil med sabo koletu. Na okno, ki so ga z denarjem kupil, so dal zapisat »*Darovali beneški fantje*«.

Danas je tam le še malo Slovenju. Družina Musich (Frank in Jožef) sta za jubilej cierkve pred nekaj leti tudi darovala svoj dar, drugih naših imen ni zapisanih. Puno

Benečanou se je varnilo u domače kraje, nekateri so odšli drugam, še več pa jih je pomarło. Tista cierku sv. Jožefa je danas edina katoliška cierku u Calumetu in pričã od dobrodelnosti »beneških fantov«.

REAL.

Zveza slovenskih izseljencev

Tisoči in tisoči naših benečanskih slovenskih emigrantov niso imeli doslej svoje lastne emigrantske organizacije, ki bi skarbela za naše delauce u emigraciji. Šele ti mladi naši emigranti so postavili svoje emigrantske organizacije najprej v Belgiji, potem u Šviceri, a končno še eno ali dve organizaciji u Germaniji. Nad 20 društev emigrantov iz Beneške Slovenije je imelo v novemburu v belgijskem mestu Taminesu, okoli katerega živi nekaj sto emigrantskih družin iz Benečije, svoj drugi kongres *Zveze slovenskih izseljencev iz Slovenske Benečije*. Na prvem kongresu Zveze predlanskega leta so si postavili za cilj navezati stike z drugimi emigrantskimi organizacijami. To so dosegli s »Fogolar Furlan« in z raznimi

italijanskimi podobnimi združenji. Vsi naši emigranti se čutijo kot ena enotna organizacija.

Drugi kongres je postavil vrsto zahtev, ki jih bodo poslali oblastem v videmski pokrajini, sindikatom in drugim italijanskim ustanovam in javnemu mnenju, kaj morajo oblasti napraviti, da zavarujejo interese emigrantov v tujini, a še posebej, kaj morajo oblasti v Furlaniji napraviti, da se bo zaustavila emigracija in kakšno efikasno pomoč morajo oblasti nuditi vračajočim se emigrantom.

Na drugem kongresu so izbrali novega predsednika Zveze: Pija Cragnaza namesto Marka Petriga, ki je odstopil. Nekateri bivši voditelji emigrantskega organiziranega gibanja so se po dolгих letih trdega dela v emigraciji vrnili v domovino in jih zamenjujejo nove mlade moči. Vsi skupaj pa nadaljujejo z organizirano akcijo proti oblastem, ki kažejo sicer razumevanje za emigrantsko organizacijo, a ne napravijo nič.

Več velja dobra pamet kot celega sveta žamet. (Iz Topolovega)

Ko se jasni od Matajura, bo nimar liepa ura.

Sto deset let življenja v Italiji

Sto deset let bo letos 1976 pasalo, kar smo se mi Benečani skup s Furlani pridružili Zedinjeni Italiji leta 1866. Na referendumu ali na plebiscitu smo usi do adnega dali svoj »sì« za takratno savojsko Italijo kakor usi Italijani od Sicilije pa do našega Matajurja.

Od takrat smo se pol ducata vojskâ vojskovali v regimentih italijanske vojske. Narhujša od vseh teh vojskâ za Italijo je bila prva svetovna vojska an so naši benečanski puobje umirali na Sabotinu, Kolo-vratu, na Krnu in na useh drugih hribih tja do Tirola. Dosti naših alpinov in drugih vojakov smo dali za Italijo. Precej krvi smo zanj prelili, a malo za use naše mrtve dobili. Že nad sto let delamo kot emigranti po useh evropskih državah. Use kaže, da bomo delali kot emigranti še sto bodočih let. Hvalili bomo Boga, da bo sploh delo.

Italija nam je za lon postrojila lepe vojaške ceste u usako našo vas, a nam ni dala dela u domačih krajih. Od cest samih ne moremo živeti.

Med Špetrom in Ažlo je zraslo nekaj malih anemičnih fabrik. Te fabrikice ne morejo ne živeti in ne umreti, dela pa je v njih za pet ali šest naših vasi, mi Benečani pa živimo v 150 naseljih.

Usak dan je manj kumetov pri nas, saj stari judjè an otroci ne morejo nositi oprtnikov in ne seč trave na senožetih. Kar je odraslih puobu in čečà pa delajo po svetu an pridejo domov le za Božič ali pa okoli Rožence (Ferragosto).

A bi se človek čudil, da usi naši mladi bežijo u emigracijo? Naši anagrafični kamunski uradi, naši župniki vedo, kako malo otrok prijoka na svet u naših vaseh. Samo u Nadiških dolinah je od zadnjega čenzimenta leta 1971 pa do konca leta 1974 za 526 ljudi manj. Kje pa so še drugi naši benečanski kamuni! Zdaj nas je že tako malo ostalo, da izgubimo manj judì, ker jih več ni. U desetih letih so Nadiške doline, od leta 1961 do 1971 izgubile kar 5.556 judì. Use je pogoltnila emigracija. Če bo do leta 1981 šlo taku nauzdol, kakor zadnja leta, nas bodo našteli pri čenzimentu samo okoli deset taužent, bilo pa nas je, kakor veste, nekaj nad 20 taužent. An use to je 15. marca lanskega leta (1975) povedau provincialni predsednik Turello.

Tri pjesme za veliki tjedan

I.

*O ti grješna duša:
koda te hudič skuša?
Poj z mano na goro to:
tam na varhu goré te,
raste Martra Božà;
uonka teče uodà in kri
Jezus za nas smartno trpi!*

II.

*Ruomar muoj, nomalo časa postuoj:
Poglej Jezusa, kako je ves ranjen in nag!
Poglej, nehvaležni otrok,
kakuo je tuoj grieh vesok!
Jezus, daj mi gnado se spokorit,
in s Tabo v nebesa prit!*

III.

*Predomisli človek grješni,
kaj je trpeu Jezus večni:
zame, zate je umrù,
skuoze tuò nam je nebuo odprù.*

Tone Kralj: Križani - Sv. Višarje

»Novi Matajur« v treh jezikih

List »Novi Matajur«, ki izhaja vsakih štirinajst dni v Čedadu, je tudi v preteklem letu zagovarjal etnične, socialne, gospodarske in verske interese Beneške Slovenije. Priobčeval je govore narodnih, političnih in verskih voditeljev beneških Slovencev. Obširno je tudi poročal o delovanju emigrant-skih društev Beneške Slovenije v tujini in doma.

V italijanskem in slovenskem jeziku je priobčeval resolucije in sklepe organizacij Beneške Slovenije naslovljene na oblasti v videmski pokrajini in na deželne oblasti dežele Furlanija-Julijska krajina. »Novi Matajur« je pogumno kritiziral oblasti, ker so zanemarjale Beneško Slovenijo, da je na robu propada. Nič niso oblasti ukrenile, da bi zavrle emigriranje in se zato še kar naprej prazni Beneška Slovenija.

List »Novi Matajur« piše v treh jezikih: po slovensko, kakor je v bukvah in starih molitvenikih, ki jih berejo naše none. Piše pa tudi v naših benečanskih narečjih (dia-

lektih), ki jih govorijo naši ljudje vsak dan. Kot vidite, ni nobene velike razlike med slovenščino v bukvah in pa tisto našo domačo slovenščino, ki jo govorimo med seboj po vaseh.

Precejšen del »Novega Matajurja« je pa napisan v italijanščini. Navadno prinese »Novi Matajur« v italijanščini tiste memorandumne, resolucijone an prošnje an zahteve naših benečanskih organizacij, naših društev, klubov in pa tudi sklepe italijanskih partitov, ki so na naši strani, ko vpijemo, naj rešijo Beneško Slovenijo.

Italijansko pa piše »Novi Matajur« tudi za Italijane, da bi vedeli naši prijatelji v italijanskih partitih, da tisto, kar terjamo od governa ni antiitalijansko, ampak filoitalijansko, ker hočemo, da Italija reši Beneško Slovenijo pet minut pred polnočjo. Kmalu bo prepozno. Italija ne bo imela več beneških Slovencev in ne Beneške Slovenije. Po naših boških an vaseh bodo lajale lisice an skakale duje koze. A duje živali ne plačajo nobenih frankov an ne grejo v vojsko za alpine an druge soldate.

**Buojš je domič, čeglih ga je za en bo-
bič.** (Iz Dreke)

VRAŽE, KI SO BLE
(KAIŠNA JE ŠE ZDAJ)
U BENEČIJI

Na novo lieto obedna ženska — al mlada al stara — ne smie parva stopiti u hišo: bi parneslà nesrečo.

Pustuovan se muore dati koledo za imietti dobrò pardielo.

Če na veliki petak se u hiši govori od zeja (zelenjave), u tisti hiši bo punu mruji (mravelj).

Ne nosi senà pod strieho na zadnji dan pustà, če nečes de pudhane bodo grisle roguove an parklje kravam.

Če na Debelinco se pulento kuha, kartì bojo rili po senožetih.

Če na Vse Svete greš na jagu, je nevarno da te zapéie tako da ne boš mogù priti damou.

Se muòre pokriti lonàz od mlieka ko se ga nesè, kier kajšna hudobna peršona bi moglà oštriatì krave.

Če imaš bradovice na rokah al na hobce, namaži jih s pužan. Potem podkopì puža: kadar puž zagnjè, ne boš imeu vič bradovic.

Ne pravi od gniezdi pod strieho, če ceš de mladi tičaci se živi veležijo.

Se ne smiè uzeti jajca iz gajufe viertuga kadar se jih podklada kloči, činè cibeta se ne bojo velegle.

Otrok ne bo rastu, če se ga prestopo.

Ne kladi otrokà u hišo ali uon s hiše čes okno: ne bo rastu. Če pa napraviš tako nerodnost, ga muoriš spet nazaj luošt narobe po tisti oknì.

Za de ozdraviš od ičmena na uoči, muoriš tri krat zamahniti z rokò tapred očesom, ku de bi teu za s paucam preriezati, in usaki krat po strani pljuniti.

Če krava ne dâ mlieka, nesi otrobe požegnjavat i tri cierkve. Po poti ne smieš z obednim spregovoriti, činè žegan ne bo vajù.

Če na turme bije ura ko z malin zvonam, se dâ znamunje smartì kaišnega, je gotovo de u kratkim smart se spet oglašì u Fari.

De se ne boš bau marliča, primiga za nogè.

Ne tucì čicè z medlo, činè se ne bo moglà poročiti.

Če te modràs osone, zmoli viero in, uons kapù od striehe, tri krat operi se.

Kadar seješ riepo, če češ de bo debela,

Buoh nam je dal debele oblice

primise za glavò; če češ de bo duga, pa za nogò.

Če na velik petak sonce sije, bo punu senà tisto lieto.

Če na Sviečinco je jasno, uol bo sit in gospodar lačan.

Če parvi gruom u novim liete se čuje na gorenjem kraju, varse tuče tisto lieto.

PRAUCA

Prauca u kateri vsak vide kakuo hudobna peršona nardi škodo sami sebe.

Pravijo de taka je bila mat sv. Petrà. Pa višno de tala govorica je samuo lažnivo obrekovanje: lahkò de je bila kajšna druga ženska. Naj bo takuo ki če, glejte kakuo se je zgodilo.

Sveti Petar je imeu mater, ki je bila strašnuo hudobna. Z obednim nie mai spre-govorila priazne besiede. Vič krat se je skregala z usiemi vasnjani; rada je štakàla so-siede adnegà pruoti drugemu. Če kajšnega je doletela nesreča, boliezen ali smart, je piela an skakala od veseljà. Obednemu nie mai nič pomagala ali dala.

Ankrat se je zgodilo, de gospodarju nie-ke bližnje hiše, ki je biu šu po noč ribe

lovit, zavuoj strašnuo hude ure na muorju, se je barka prevarnila in nasrečni se je potopiu. Vsì vasnjani so jokali za tako nesrečo, samuò Petrova mat se je veselila. In kadar na suhem so ušafali njegovo truplo so napravli velik pogreb. Ženà potopljenega, njegov sin in neviesta so jo paršli prosit če jim more dati 'no malo čebule ubuogimè za paračati južno foreštim ki so bli paršli na pogreb. Uršula — takuo, pravijo, se je klicala mat sv. Petrà —, šelè vesela za tajšno nesrečo, jim je vargla 'no majhano čebulo. Usì triè so jo zahvalili: »Buohloni.«

Čes 'no malo liet, sam hudič je paršù po Uršulo in jo je triešnu na dnò paklà. Sv. Petar, ko je tuò zaviedu, je šù prosit Gospuoda Bogà da jo rieši in sprime u nebesa. Gospuod Buoh se niè ču zavarniti prošnò svojega apoštola, zatuo je jau sv. Petrù de naj gre na zemlò in kadar tam dol ušafa tri »buohlone« za njegovo mater, tala bo rešenà.

Sv. Petar je šù, pa niè dobiu vič tiste družine od potopienega, zakì Jùdi muorejo zmieran hoditi po sviete. Sedan liet sv. Petar je muoru brusit, če an san, priet ku je ušafu tisto ženò. »Ja, je jala tala, tuoja mat nam je dala čebulo an jest san se ji zahvalila: "Buohloni".«

Sv. Petar je še sedan liet hodù in potem je najdu sina potopienega. Tudi tele se je biu zahvalu za čebulo z »buohloni«. Drugih sedan liet je bluo mimo priet ku sv. Petar je najdu neviesto potopienega in zaviedu od njiè za »buohloni« ki je bila jala Uršuli za čebulo.

Sv. Petar je nesu tele tri »buohlone« u nebesa. Gospuod Buoh je teu plačati Petrovo ljubezen za svojo mater, zatuso je ukuazù de usè duše ki se bojo daržale za kikio Uršule, bojo rešenè. Je pošiu adnega Angela u pakù s tisto čebulo ki je bila dana u buohime. Uršula se je popadla za čebulo in Angel jo je uljeku iz paklà. Gredè, punu duš se je parielu za nje kikiu. Medtem hudìč se je grizu rep od velike jeze. Uršula in tele duše so ble že na varhu paklenske jame, kadar hudobnu babo je preuzela nevošljivost in je začela kikio otresati. Kier pa se je previè hibala in čebula je bila premaišana, se ji spuzne roka in pade nazaj u hudìčove krempeže na dnò paklà.

*Pustìta nam piet — takuo, k' nam je ušec
guorìt an uekàt — pisat an še brat
po tistim iziku — ki mat na zibiél
z uso nje jubezniyo — navadla nas je.*

Naši otroci pišejo

Iz zbirke »Mlada brieza« 1975

Matajurska dolina

Zguoda smo šli du Masera. Po pot smo gledali brieguove an njive telih vasi. Usi trauniki, an tisti buj deleč od vasi, so posiečeni. Kar judie gredu gu sanožet, nesejo za sabo iužno takua cieu dan ostanajo gu briego. Za sabo nesejo otročiče an z varco in naredejo pingalco. Kar so žeini gredu po uodo tu studence ki so blizo njih sanožeti. Siečejo travo s koso zak briegi so starmi. Kar posušijo seno ga spravijo tu kope in tu kazone ki so v sanožet. Po zime kar senua zmanka kumeti gredu s košo z brinčo an z varcami po njua. Kar posečejo travo blizu vasi jo posušijo v kazoucah. Blizu vaseh rastejo kostanji, liesinki, orieh, tebuke, zelenke an slive. Z jabukami naredejo mošt. Njive od tele doline so majhane an judje so dost skarbiel an trudil za ih napravit. So nosil kamane an zemjo dos kraja. Tu tele njifce sadjio samo reči za njih potrebinjo:

kompierje, braskvi, merne, grah, idrik. Vsa-
ka hiša ima svoj hlieu, kakošnjak in svi-
njak. Hiše so stare pa lepe: imajo lesene
pajuole an dost rož na oknah. Je malo ju-
di: dost starih in malo mladih. Žene so
obliečene u čarnin in s faculan na glavi.
Njih čevlje so žeki. Žeki so čarni. Žene ih
naredejo po vičeri kar imajo cajt. Kar uone
pada snieh vsi so v hišah blizu ognja. Pe-
čejo burje an nonuni pravjo prafce.

Moja vas

Jst se kličim Loredana, živim v Tarbi.
To je vas. Tarbi je majhana: ima pet in
šestdeset hiš. V Tarbi je mlekarnica. Šola
je velika: v šoli se včimo, pišemo, rišemo
in pojemo. Judie djalajo tu nijvah, kaišni
gredu tu fabrike. Ciarku je liepa: ima velik
turan an not tri utarje. Judje imajo zadost
lepe hiše. Mene mi je puno ušeč živjat tu
teli vas in bi na tiala iti drugan.

Kaştron, igla, riba an ice

An krat dan kaştron je su po ni poti in
je usafu no iglo. Je jau: »Iгла pui za ma-
no.« »Kan gren stabo?« »Puj z mano,« je
jau kaştron, »an potle boš videla kam
puoidemo.«

Grijo naprej an ušafaio no ribo. Kaštron je jau: »Riba puj z mano.« Riba ga je prasa: »Kam gremo?« »Bos videla potle.« Hodijo hodijo, usafajo no ice. So mu jal: »Ice pui z nami.« Ice gre. Pride nuoc. Usafajo nega moža an ga uprašajo: »Cuite, a bi mogli spati tle par vas?« Mož je jau: »Te pustim spati.« Štiri parjatelj so sli spat. Kaštron za vrata, riba je šla tu škudilo od uode, igla tu brisauko an ice tu pepeu. Zjutra je ustu mož. Je šu po pepeu an ga je uštrufalo ice. Se je šu umivat, ga je uštrufala riba. Se je obrisu an igla ga je ubodla. Je šu za urata po sekijero, ga je butnu kaštron. Mož se je zajezu an ih je pošju damu.

Alenka an lisica

Ankrat je Alenka šla u hosto. Se je zgubila. Splezala je na dreu in je jokala. Paršu je vuk in je jau: »Alenka, zakaj jočeš?« Alenka je jala: »Sam se zgubila!« Vuk je se enkrat jau: »Puit dol, te jest popejem damou.« Alenka je jala: »Jest nečem priti dol, me boš snedu.« Alenka joče an joče. Pride medved. Tudi on jo je teu nesti damou. Ma Alenka se je bala.

Alenka joče an joče. An pride lisica.

Alenka se ni bala lisice. Je šla za njo damou. Lisica potuče z repan na vrata. Vrata je odprla mama, ki je že ceu dan čakala an sada je bla vesela. Alenka je šla spat, lisica je šla krast kakoše.

Lisica in vuk

An dan zjutra lisica in vuk so se pobral dos tamorsč za prit du Masera, in so prsli du vas do po klance, ki je ta za vasjo. Gledal so oku za videt, če usafaju ki za jest, ker so bli puno lačni. Prsli so u vas in zagledal de okno ot mlekarnice je bilo otprto. So šli not in so zacel lizat mlieko in smetano. Je bila skor sedma, mlekar je šu u mlekarnico. Ko ih je zagledu, ih je začeu lovit s palco. Lisica, ki je bila buj frisna je utekla in mlekar je namlatu samua vuka. An vuk na zadnjn je uteku. No malo uoz vasi je videu lesico blizu brušiana in je jau: »Hitro let! Ce nas ušafa mlekar nas namlate nazaj!« Lesica je odgovorila: »Na morem, na morem! Sim usa potučena, na morem letat.« Vuk, ki je biu vas udarien in je meu nogo slomieno, za na pustit samo njega priatelco, jo je zadeu. Kar so pršli blizu loskega potoka, lesica je začela piet: »Te buni muora te zdravega nest! Te buni

muora zdravega nest!« Ker vuk je slišu tele besiede, se mu je parielo čudno in ji je reku: »Kaj dielaš? A se spodielaš z mano?« Lisica mu je odgovorila: »Ne, ne! Sam se smotila, sim at za umriet.« An ker so pršli blizu Lošca, lisica je skočila z harbata od vuka in je letiela u host.

NAŠE PJESME

Moja ura

*Moja ura bo paršla
morebit' že nacò:
obedan tovaršu
ne puojde z manò.
Muoj brat, muoja sestrà
ostaneta doma:
mene ponesejo u to črno zemjò.*

*Tam u ti črni zemi
ti drobni čarvič
bojo kambre runali
po mojih kosteh,
po mojih nogeh!*

*Moj očà in moja mat'
sta me učila lepuo:
pogosto molit'
an služit Bogù.*

*Jest niasam nič maru,
sem živeu garduò;
po moji nemarnost
sem dušo zgubiu!*

*Ti duša, kam puojdeš?
Tu paklu je oginj,
tam u vicah glih takuo.
Tam u paklu je jokanje,
škripanje zobé.*

*Če puojdeš u nebesa,
tam gor je lepuò:
u nebesah je veselje
in uživanje Boga.*

Pjesam ob Vahtih

*Nobedan ne vjerje
nobedan ne vje,
kuò vjrne dušice
tam u vicah tarpé.
Kličejo, vpijejo
sem na ta svjet,
de b' mogli pomàti
te živi uon z vic.*

*Boš videu ti grješnik,
kakuo bo huduo:*

*pustit boš muoru
posvjetno blaguò.
Se boš tresu ko šiba,
an še buj ku te prod,
na letim svjetu
si stuoru premalo dobruot.
Na 'dnim kraju boš videu
hudiče strašné,
na drugem boš videu
angelce lepé.
Marija Devica
pod tronom kleči,
moli in prosi
za griešne judi!*

**Človeštvo je v zmešnjavi,
opojni vzori mamijo naròde;
vzdiguje vsak se: ta kriči, ta joče,
in človek sam ne ve, kam gre, kaj hoče . . .**

(Trinko)

*Bluo bi lepua,
živiet u svietu punim jubezni,
ku tičice,
živiet u svietu punim jubezni,
usi kakor bratri,
živiet u svietu punim jubezni. (Elda Vogrig)*

IZ TRINKOVIH PESMI

*Kje si, zemlja rodna,
zemlja bedna, mala,
ki jo milost božja
meni v last je dala?*

*Plašen in brezupen
vračam se ti v krilo;
da sem te ostavil,
to ni dobro bilo!*

*Bog in domovina!
Evo luči prave
v tej dolini solzni
teme in zmešnjave!*

*Brat, daj roko bratu,
sosed pa sosedu;
delajte vzajemno,
a po starem redu.*

*Nekdo je nad nami,
ki nam pota meri;
plovi torej, čolnič,
plovi v tej mi veri!*

Msgr. Trinko, dr. Klinec in dr. Kjačič dne 10. septembra 1949

Kronika naše Benečije za leto 1975

Veliko ljudi se bo vprašalo, potem ko bo bralo to kroniko, zakaj tarkaj konferenc, tarkaj srečanj, tarkaj interesa okoli našega slovenskega dialekta, naše zgodovine in naše kulture. Če smo živeli cela stoletja brez kulturnih društev (circoli culturali), brez »Dneva emigranta«, brez »Kamenice« itd. moremo živeti brez vsega tega še naprej. Na to vprašanje se lahko dà tudi odgovor. V starih cajtih naši ljudje niso imeli ne časa ne možnosti za vse te stvari; borili so se vsak dan za obstoj, za golo življenje: od tamè do tamè so morali delati, skrbeti za družino, hoditi po sviete po kruh, zato ni bilo ne časa ne parložnosti za branje, za konference in za kulturo sploh; iti naprej, dan za dnem, to je bil glavni interes naših ljudi.

V zadnjih letih se je ekonomski položaj izboljšal, naši ljudje so siti vsaj kruha, ceringe ne manjka, dielo dobijo blizu doma, po osemurnem delu jim ostane čas tudi za druge reči kot so: šport, zabava (divertimento), branje, gledanje televizije itd.

Človek, samo potem ko je zadovoljil glavno biološko potrebo in je sit kruha zastope, če nie »bušin«, da »ne more živeti samo od kruha«. Zato se začne interesirati tudi za druge reči, na primer za duhovne vrednote (valori spirituali), za pravičnost na sviete, za politiko in za vse tiste ideale, za katere je vredno boriti se in nekaj žrtvovati.

Drugi faktor prebujenja naših ljudi vidimo pri splošni (generale) izobrazbi (istruzione). Kar nam daje upanje za prihodnost so predvsem študentje in mladi ljudje, pri katerih zasledimo še veliko idealizma. Počasi se zgublja tudi nevednost (ignoranza) in politika ni več nekaj skrivšnega ali samo za izbrance (per gli addetti ai lavori); politična vzgoja se širi in nekdanji lokalni ali vaški »mogotci« (ras locali) zgubljajo tisti nesporni monopol, ki so ga do zdaj imeli nad »italianissimi« prebivalci nediških dolin.

Tako naš človek začne samostojno misliti, spoznava svojo zgodovino, svoj jezik, začne ljubiti vse, kar so mu ti stari zapustili in zastope, da ni vse res, kar so mu v glavo zatukali že od mladih let, razume, da njegov dialekt je vreden spoštovanja in ljubezni in da ne sme imeti nobenega kompleksa manjvrednosti ter da nima razloga (motiva) se sramovati svojega porekla (origini).

Končno zastope, da se spleča in da je boljše ostati tak kot je in da mu ni treba si natakniti na gobec maškero in prevzeti drugo identiteto, ki mu bo vedno tuja (estranea) in ga počasi napravi »ne tič, ne miš«.

Prvi so se tega zavedli duhovniki, in to je naturalno, ker so bili skoraj edini »študirani« v naših krajih; zato se razume, zakaj so se izključno samo duhovniki borili za naše pravice vse do druge svetovne vojskè. Po teli uojski so se zganili tudi študenti, maeštri in profesorji. Žal, moramo ugotoviti, da večina politikov, in ne samo domačih, ne razume teh problemov; pa vemo, da je včasih politika svet zase in da ne zastope nimar resničnih potreb državljanov (cittadini).

Torej, poleg domačih duhovnikov se interesirajo za jezikovne in etnične pravice tudi laiki in večina teh je na levo usmirjena. Kje so katoliški, krščanski laiki in politiki? Ni tudi njihova dužnost, da po načelih (principi) zadnjega Koncila se borijo za iste pravice? Zaradi tega so bili duhovniki primorani, da se povežejo z levičarji (con quelli di sinistra) in skupaj z njimi sodelujejo (collaborano) na kulturnem polju, da bi lahko rešili, kar se dà rešiti.

Na tem terenu lahko vsi kolaborirajo,

ker gre za poštene in pravične stvari. Kultura in naravne pravice (diritti naturali) niso ne črne, ne bele, ne ardeče, so last (proprietà) vseh ljudi. Kultura je univerzalna in lepo bi bilo, da bi vsi, ki jim je pri srcu blagor naših ljudi, združili sile ne glede na vero ali na ideologijo. Ne smemo zamuditi sedanjih trenutkov, ki verjetno bodo odločilni za usodo Benečije kot etnične in jezikovne skupnosti.

Podpirajmo vse naše prireditve in pokažimo oblastem (autorità) našo vitalnost in voljo po drugačni kulturni politiki pri nas, ki mora upoštevati našo zgodovino, naš jezik, naše običaje in naš značaj.

V tem našem prizadevanju nismo osamljeni, ker imamo na naši strani videmsko Cerkev z nadškofom Alfredom Battistijem na čelu; imamo tudi nekatere politike in marsikatero furlanske intelektualce, ki nas razumejo, podpirajo in z nami sodelujejo. Torej korajžno naprej po načrtani in do zdaj dokaj uspešni poti!

JANUAR

Kakor vsakega 6. januarja, je bil tudi letos v teatru »Ristori« v Čedadu tradicionalni »Dan emigranta«, ki bi ga lahko imenovali tudi »Dan zahtev beneških

Slovencev«. Zbralo se je približno 1.000 ljudi in za mnoge ni bilo niti prostora v dvorani. Na tej kulturni manifestaciji je sodeloval pevski zbor »Rečan«, Društvo beneških godcev, folklorna skupina iz Režije, skupina otrok iz naših dolin z recitacijami in Stalno Slovensko Gledališče s štokovo farso »Mutasti muzikant«. Zbranim beneškim Slovincem so spregovorili: Janez Florjančič v imenu kulturnih društev in Zveze izseljencev iz Benečije, deželni odbornik za javno vzgojo (assessore regionale per la pubblica istruzione) Carlo Volpe ter deželni svetovalec Romano Specogna. »Tisti, ki so vas hoteli uničiti s silo in s prisilno emigracijo, so izgubili svojo bitko,« je poudaril deželni odbornik. Letošnji »Dan emigranta« je pokazal, da se število zavednih Slovencev veča iz leta v leto.

V sredini meseca se je delegacija beneških Slovencev srečala s predstavniki PRI (Partito Repubblicano Italiano). Delegacijo sta vodila prof. Viljem Černo in duhovnik prof. Emil Čenčig. Predložen je bil ekonomski, kulturni in etnični položaj naših dolin in prosilo se je stranko, naj se bolj interesira za rešitev naših problemov. Delegacija PRI je obljubila, da bo podprla naše zahteve po tistih pravicah, ki jih že imajo nekatere etnične manjšine v Italiji. S tem so predstavniki kulturnih društev in Zveze emigrantov zaključili uradna srečanja z delegacijami strank ustavnega loka (partiti dell'arco costituzionale) videmske pokrajine. Ti kontakti so bili brez dvoma pozitivni; skoraj vse stranke so nam izrazile svojo solidarnost, se seznanile z našimi

težavami in obljubile tudi konkretno pomoč. »Chi vivrà — vedrà« pravi neki italijanski pregovor.

25. januarja so se zbrali v Špjetru, v hotelu Belvedere otroci, ki so bili lanskega septembra na prvi »Mladi Briezi« v Dolenjem Trbiji. Prišlo je tudi nekaj drugih otrok iz Gorenjega Trbija in Trčmuna. Otroci so pripravili lep kulturni program. Med drugim je presentò svoje bukve »Paese di frontiera« poet Dino Menichini, rojen na Štupci in ki piše v italijanskem jeziku. Menichini je jal našim otrokan, naj tudi oni ljubijo svojo zemljo, svoje posebnosti, svoje navade, svoj domači jezik. Menichini piše v italijanščini, a s slovenskim srcem in s slovensko dušo. Nato je matajurski famoštar Paskval Gujon povedal otrokan, zakaj je napisal svoje bukve »La gente delle Valli del Natitone«. Njegà želja je, da bi posebno mladi ljudje naših dolin spoznali, kakuo bogata je naša kultura in zgodovina (storia) in kakuo ljep je naš slovenski jezik. Na koncu so pokazali kratak film v barvah (a colori) o »Mladi Briezi«. Nekateri filmski amaterji (dilettanti) so posneli že več filmov o naših navadah (na primer: o devetdnevnici v Dreški fari, o velikonočnih navadah v Nediški dolini, o Blumarjih v Črnem Vrhu, o Srednjem itd.). Lepo bi bilo, če bi jih kazali po naših vaseh in tako pokazali našim ljudem vrednost naše pristne domače ljudske kulture.

FEBRUAR

13. februarja je bila v Vidmu v hotelu »Cristallo«

prva provinčialna konferenca komunistične partije Italije o problemih slovenske manjšine v videmski pokrajini. Glavni govor je imel prof. Pavel Petričič iz Spetra, kateri je napravil globoko analizo o sedanjem položaju Slovencev v videmski provinci. Nato se je razvila zelo zanimiva debata, v katero so posegli številni prisotni. Zaključil je poslanec Mario Lizzero, ki se že precej časa zavzema za rešitev problemov in za zaščito vseh nacionalnih manjšin ter etničnih skupin, ki žive v Italiji. Upajmo, da bo Provinca sama sklicala podobno konferenco o manjšinah ob sodelovanju vseh demokratičnih strank.

20. februarja: srečanje med sodelavci in bralci »Novega Matajurja«, osrednjega glasila beneških Slovencev. V Gorenjem Trbiju se je zbralo 30 ljudi in govorilo o listu, ali je opravu svojo dužnost v ljetu dni izhajanja, kje je pomanjkljiv, kaj bi bilo treba pisati, da bi bil buj privlačen, da bi ga ljudje rajši brali. Videli smo na tem srečanju nekaj novih ljudi, ki so pripravljene sodelovati z listom. V uredništvu so zastopana vsa kulturna društva Benečije, ne glede na partijsko ali svetovnonazorsko pripadnost. Cilj »Novega Matajurja« je v tem, da beneški Slovenci dosežejo vse pravice, ki jim pripadajo kot narodni in jezikovni manjšini.

Od 24. februarja do 1. marca je bila v Rimu nacionalna konferenca o emigraciji; na konferenco sta bila povabljeni in tam sodelovala dva predstavnika naše Zveze emigrantov, Ado Cont in Dino Del Medico.

To je velik uspeh Zveze slovenskih izseljencev, ki je zelo aktivna in si je priborila velik ugled med tovrstnimi deželnimi organizacijami. V Rimu sta naša dva reprezentanta pokazala delegatom in italijanskim oblastem težke probleme naših emigrantov, ki žive po vsem svetu. Samo od zadnje svetovne vojne je zapustilo naše doline parbližno 15.000 ljudi.

V petak 28. februarja so beneški planinci (alpinisti) ustanovili na Jeroniščah pod Matajurjem svoje »Planinsko društvo«. Zbralo se je veliko ljudi, ljubiteljev naših gorà. Prisotne so bile delegacije slovenskih planinskih društev iz Gorice, Trsta in Slovenije. Za predsednika beneškega Planinskega društva je bil imenovan Jožko Kukovac iz Mašer. Vsak član društva je dobil »tesero«, na kateri je narisana Matajur, v ozadju pa Krn. V nekaj mesecih je število članov naraslo do 80, kar ni malo, če upoštevamo dejstvo, da več naših ljudi je že vključenih v italijanske planinske organizacije (CAI). V letošnjem letu je Planinsko društvo organiziralo več uspešnih izletov v Julijske Alpe ter imelo prijateljska srečanja s tolminskimi planinci. Novo društvo propagira ljubezen do naših gorà, zdravo življenje v naravi in prijateljstvo med našo mladino in sosednjim narodom. Razveseljivo je, da po dolinah rastejo, poleg že obstoječih nogometnih društev, razna športna društva, ki se ukvarjajo s športi kot so na primer: ribolov, lahka atletika, smučanje itd. Vsak šport krepi v človeku dušo in telo in je zato pozitiven, ker odvaja posebno mlade ljudi od oštarije in od al-

kohola. Tudi danes velja priporočilo starih Rimljanov: »Mens sana in corpore sano« - Zdrav duh v zdravem telesu.

MAREC

15. marca, na povabilo Kulturnih društev in Zveze emigrantov iz Benečije, nas je obiskal predsednik videmske province odvetnik Vinicio Turello, ki je imel v Špetru važen govor. Ni govoril samo o ekonomskih problemih naše zemlje, ampak je poudaril važnost (importanzo) domače kulture in materinega jezika pri razvoju neke skupnosti (comunità). Obljubil je tudi podporo našim društvom in dopustil možnost, da se organizira provincialna konferenca o manjšinah. Mimogrede naj povemo, da sta goriška in tržaška pokrajina že lani organizirali podobne konference. Večer je potekal v prijetnem vzdušju (atmosfera): »Nediški puobi« so zapeli štiri narodne pesmi, Anton Birtič je pa zaigral nekaj viž ob sodelovanju domače pevke Silvestre Marcolini.

APRIL

Letos so izšle zelo zanimive bukve o jezikovnih manjšinah, ki žive v Italiji, izpod peresa Sergia Salvia in ki imajo naslov »Le lingue tagliate«. Bukve govore dokaj objektivno tudi o slovenski manjšini v videmski provinci. Tudi beneški Slovenci so lani dobili dve knjigi domačih avtorjev, ki so vredne branja: »La gen-

te delle Valli del Natisone« župnika P. Gujona in »La comunità slovena del Friuli« od Simonittija in Petričiča. Poleg teh diel govori o nas tudi knjiga Giorgia Valussia (z videmske univerze) »Gli sloveni in Italia«. Vse te bukve se lahko kupijo po videmskih bukvarnah. Interès za naše probleme je znak (segno), da nekaj se spreminja v italijanskem kulturnem življenju.

MAJ

V soboto 17. maja je Slovensko stalno gledališče (teatro) iz Trsta priredilo našim otrokàn komedijo »Jurček«. V teatru Ristori v Čedadu se je zbralo okrog 120 otrok, ki so prišli iz raznih krajev Benečije. Spektakel so omogočile šolske oblasti (autorità scolastiche) iz Sv. Lenarta, Špjeta in Fojde. Letošnja mati-voja je bila že druga po vrsti. Lani so naši osnovno-šolski otroci (alunni delle elementari) lahko gledali »Pepelko« in prvokrat s svojimi starši videli profesionalne atorje in pravo gledališko predstavo. Nekateri učitelji po naših šolah nasprotujejo tej kulturni akciji in na več načinov (manier) preprečujejo svojim učencem ogled kvalitetnih in artističnih predstav. Žal moramo ugotoviti, da šolski didaktični ravnatelji, Italijani po rodu, so buj odprti do naših etničnih vprašanj kot nekateri domači (slovenski) učitelji.

V petak 16. maja je bilo v Podbunescu zadnje predavanje (8ª conferenza) II. ciklusa »Benečanskih kulturnih dnevoov«, ki jih organizira vsako leto študijski

center »Nediža« iz Špjetra. Letošnje konference so obravnavale »Zgodovino Beneške Slovenije«, od naselitve Slovanov v naše kraje do druge svetovne vojne. Predavatelji (conferenzieri) so bili univerzitetni profesorji iz Slovenije in iz raznih italijanskih visokošolskih središč. »Benečanski kulturni dnevi« so namenjeni našim študentom višjih šol, učiteljem in profesorjem, da se seznanijo z zgodovinsko, etnično, kulturno in ekonomsko stvarnostjo naše ožje domovine.

JUNIJ

V soboto 7. junija zvečer se je zaključil v Gorenjem Tarbijù s kulturno manifestacijo pošolski pouk (doposcuola), ki so ga organizirala kulturna društva Benečije. Otroci so se, poleg pisanja šolskih nalog (compiti di scuola) lahko učili osnov (fondamenti) slovenskega jezika, kar se je prvič zgodilo po sto letih pri nas. Upajmo, da se raztegne ta eksperiment tudi na druge večje vasi naše Benečije. »Pomagaj si sam, če hočeš, da ti bo tudi Bog pomagal« pravi znani pregovor (proverbio).

Vsako leto 29. junija je v Špjetru »senjan« sv. Petra. Že več let organizirajo razne atrakcije, športna srečanja in podobno. Od lani je prisoten (presente) tudi kulturni program. Tako smo poslušali že v petek zvečer koncert domačih pevskih zborov (cori) in »beneških godcev«. Nastopili so »Rečan« iz Les, »Nediški puobi« iz Ščigli, pevski zbor Sv. Lenarta, »Beneški godci«, Anton Birtič s pevci Frankom Kukovcem in

Adrijo Gujon ter Ližo Juša iz Petjaga. Največjo pozornost pa je vzbudilo nagrajevanje (premiiazione) natečaja (concorso) »Moja vas«, katerega je organiziral že drugo leto študijski center »Nediža«. Svoje prispevke je napisalo v dialektu nad sto otrok iz vseh naših dolin. Zbralo se je v dvorani strokovne šole (Istituto professionale di Stato) na stotine ljudi, ki so najprej poslušali znanega furlanskega pisatelja Rieda Puppija. Rekel jim je, »da "concorso" "Moja vas" ni samo tekmovanje (gara) za premije, ampak vera v vrednote (valori) domače kulture, katere nosilec je v prvi vrsti jezik. To ni nobedan nacionalizem, ampak le zvestoba zemlji očetov, zvestoba tisti kulturi, ki lahko tudi širšo skupnost (italijansko ali furlansko) le obogati.« Nato je nastopil barnaški pevski zbor »Pod Lipo«, ki ga dirigira don Nino Specogna iz Marsina, s petimi domačimi pesmimi. Potem je Rezijanska folklorna skupina navdušila vse prisotne s svojimi izvinnimi (originali) plesi in aplavzov ni bilo konca.

Sledil je premiacion vseh otrok, ki so sodelovali na letošnji »Moji vasi«. V kulturni prireditvi v Spjetru ni bilo nič »uvoženega« (importato); bili smo prisotni (presenti) samo s svojo kulturo, ki se razvija iz dneva v dan, kljub (nonostante) raznim težavam, bojkotom in stisnjenim dvoranam.

JULIJ

Od ponedeljka 7. julija do 20. julija je bil na filozofski fakulteti (Università) v Ljubljani že tradicionalni

Seminar slovenskega jezika, kulture in literature. Vpisalo se je na letošnji seminar več ko sto intelektualcev, ki jih intereseša slovenski jezik in kultura. Prišli so iz vse Evrope, nekateri celo iz Amerike. Beneških študentov, učiteljev in profesorjev jih je bilo 15. Že peto leto romajo naši intelektualci v Ljubljano, da bi se naučili knjižnega jezika in spoznali kulturo slovenskega naroda.

Če bi imeli doma slovenske šole, bi ne bilo potrebno obiskovati ne ljubljanske univerze, ne slovenskih šol v Trstu ali v Gorici. Naši emigranti s svojimi družinami so imeli v istem času podoben, a krajši tečaj (corso) slovenskega jezika na Voglu nad Bohinjskim jezerom. Tam se jih je zbralo skoraj 30. Hvaležni smo za to pomoč, ki nam jo dajejo naši bratje Slovenci, žal pa nam je, da moramo iskati izven domovine to, kar bi nam morala preskrbeti sama Republika Italija.

Videmska Cerkev se zanima za naše probleme in nadškof Alfredo Battisti podpira naša prizadevanja za dosego vseh etničnih pravic, ki nam pritičejo. Sekcija CAI iz Čedadada je v nedeljo 27. julija otvorila na Matajurju novo planinsko kočjo (rifugio alpino). Ob tej priložnosti je imel videmski nadškof, ki je tam maševal, za nas zelo važen govor, iz katerega prinašamo nekaj misli: »Predvsem je treba dati poguma tem dobrim ljudem (Benečanom)... ti ljudje ljubijo Italijo. Povedali so mi, da je ta deželica eden tistih predelov Italije, ki ni bila prisvojena z orožjem, ampak je pri-

Beneški duhovniki pri Ivanu Trinku

stopila k italijanski skupnosti s plebiscitom leta 1866 in ta svobodna izbira je bila počaščena z zvestobo Italiji, včasih zapečatena s krvjo. Toda ti bratje ljubijo tudi svojo zemljo, svojo etnično istovetnost (identità etnica) s svojim maternim jezikom, značajem (carattere), tradicijami, običaji in pesmijo. Te vrednote etničnega in kulturnega značaja jih mora čuvati tudi država, kajti raznolikost (diversità) kulture ustvarja človekovo bogastvo naše domovine.«

Junija meseca pa so duhovniki videmske nadškofije, zbrani s svojim škofom na »assemblei«, odobrili važen dokument, v katerem je med drugim pisano, »naj se furlanski jezik, oziroma slovenski in nemški svobodno nuca (uporablja) po cerkvah, naj se poučuje po šolah in naj dobi prostor na italijanski radio-televiziji.

AVGUST

Mesec avgust je potekal v znamenju vaških praznikov. Naj omenimo, med drugimi, praznik Sv. Jerneja v Dolenjem Barnasu in Praznik emigranta in Sv. Roka v Sv. Lenartu, na katerem so igrali domačo beneškoslovensko kratko farso »Sardelon«, ki so jo z uspehom ponovili še parkrat na drugih šagrah. Največji in najpomembnejši pa so praznik emigrantov v Subidu in že tradicionalno srečanje sosednih narodov na Kamenici pri Stari Gori.

Pozitivnost praznika emigrantov v Subidu, ki je bil prve dni avgusta, in upravičenost zahtev po reševanju

emigrantskih problemov so s svojo prisotnostjo (presenza) podčrtali (sottolineato) številni izvoljeni predstavniki in drugi predstavniki organizacij. Letos so bili prisotni v Subidu trije poslanci: Santuz (DC), Lizzero (PCI) in Fontuna (PSI), ki so tudi spregovorili veliki množici predvsem o težkih ekonomskih razmerah italijanskega gospodarstva (economia) in o težavah emigrantov, ki živijo po svetu ali ki se vračajo domov. Za kulturni program so poskrbeli godba na pihala iz Doline pri Trstu, Rezijanska folklorna skupina in ansambel »Kraški odmevi«.

»Kamenica« se je začela že 9. avgusta, ko so na tem kraju ob turistični cesti, odkrili spominsko ploščo (kaman) slovenskega Arenga. Najprej je pred tisočglavo množico matajurski župnik P. Gujon govoril o naši preteklosti in se dalj časa ustavil na »avtonomiji«, ki smo jo mi Benečani uživali pod Beneško republiko. Take avtonomije, kot smo jo imeli pred stolletji, je ne najdemo po vsej takratni Evropi. Prof. Firmino Marinig, ki je bil drugi govornik na tem večeru, je povedal, »da bomo mogli rešiti naše probleme le v skladu z novo resničnostjo, ki danes tudi pri nas nastaja (na primer v okviru Gorske skupnosti Nadiških dolin)«. Nato je sledila blagoslovitev kamnospomenika, ki bo poznejšim rodovom pričal o vitalnosti in odpornosti naših ljudi tudi v modernem času. Na velikem kamnu so vklesane te besede: *»Tle se vsako lieto ponavljajo sosiednje, s katerimi so se beneški Slovenci avtonomno upravljali skozi 1000 liet«.*

Nedelja je bila posvečena srečanju s sosednjimi narodi. Na prostornem travniku, blizu odra, so plapolale (sventolavano) štiri bandiere (avstrijska, furlanska, jugoslovanska in italijanska). Skupna sveta maša, ki so jo koncelebrirali domači duhovniki je otvorila nadaljevanje Kamenice ob 15. uri popoldne. Sledil je govor novoizvoljenega šindika iz Grmeka, ing. Fabija Boninija, ki je povedal, kako važen (importante) element je povezovanje in prijateljstvo med narodi. Nastop pevskih zborov iz Avstrije, Jugoslavije, Furlanije in Beneške Slovenije se je zavlekel do večera. Za skupno zabavo, ki se je nadaljevala pozno v noč, je poskrbel ansambel »Veseli Planšarji« iz Ljubljane.

Rezija. Pred nekaj leti so trije mladenči v Osojah ustanovili vokalno-instrumentalni ansambel. Sprva so peli v italijanščini, pozneje tudi v rezijanskem dialektu. Zvečer, na največji praznik doline Rezije (na »Šmarno mišo« ali na Rožinco) 15. avgusta, so na trgu pred komunom zapeli in zaigrali kar sedem rezijanskih pesmi. Besedilo in glasba sta izvirna (originali). Ansamblu »Tožna Esen« (Otožna jesen) — tako se imenuje kompleks — želimo še veliko uspehov (successi) tudi v prihodnosti! Na tem mestu prepíšemo samo zadnji dve kitici pesmi »Rezija«, prevedene v knjižno slovenščino:

*Mi rekel je moj rajnki ded:
Povsod tam, kamor ti boš šel
Boš ljubil eno samo vas
In to bo tvoja Rezija.*

Rezija, Rezija . . .
Jaz te imam še zmerom rad.
Rezija, rezija . . .
saj ti si le moja vas.

SEPTEMBER

Letošnja »Mlada Brieza«, ki jo imenujemo »Soggiorno culturale per i ragazzi della Slavia Italiana«, in na kateri naši otroci spoznavajo lepoto naše male deželice s svojimi karakteristikami, s svojimi navadami in s svojim lepim slovenskim jezikom, je bila v vasi Matajur v sovođenjskem komunu. Na prvi »Mladi Briezi« je bilo 27 otrok, letos, na drugi »Mladi Briezi« je prišlo kar 55 otrok iz vseh krajev Nadiških dolin. Poleg tečaja slovenskega jezika, ki ga je vodila prof. Jasna Honzak iz Ljubljane, ter zborovskega petja, za katerega je poskrbel don Nino Specogna, so otroci »Mlade Brieze« imeli še vrsto drugih dejavnosti. Kdor želi vedeti, kaj so se naučili in kaj so napravili v enem tednu teli otroci, naj si ogleda »Bukve«, ki so jih sami napisali in natisnili. Šolske oblasti (autorità scolastiche) vidijo, da so ti »Soggiorni« pozitivni, zato so odstopile organizatorjem tega tečaja (profesorjem in učiteljem) matajursko šolo. Celò sovođenjski šindik jih je obiskal in jim povedal, da rad podpira takšne pobude. »Mlada Brieza« se vključuje v kulturni in narodni preporod, ki je zadnja lieta zajel vso Benečijo.

OKTOBER

Med številnimi društvi, ki delujejo v Benečiji je zelo aktivno društvo »Rečan« iz Lies. Videli smo iz kronike koljko krat je njegov zbor nastopu na raznih feštah po Benečiji; prve dni julija je nastopu tudi na paradi slovenskih zborov v Stični (Slovenija). Društvo organizira tudi kulturne konference; pred začetkom šolskega leta je imel konferenco v Hlodecju prof. August Lauretig, ki je govoril o aktualnih šolskih problemih. Nekaj dni poprej je imel zelo interesantno konferenco prof. Giorgio Matteucig, ki uči na univerzi v Napoli. Govoril je o Benečiji, ki jo je treba ohraniti tako kot je, s svojo kulturo, s svojim jezikom, s svojim še zelo čistim okoljem (ambiente naturale), s svojimi gozdovi, pašniki in živalmi, ki tam živijo.

17. oktobra so se vnovič pričeli v špeterskem hotelu »Belvedere« tretji »Benečanski kulturni dnevi«, ki jih prireja študijski center »Nediža« na temo »Benečija: človek in okolje«. Prvi je nastopil predavatelj lingvistične geografije na videmski univerzi prof. Guido Barbina, ki je govoril o »antropo-geografskih aspektih Beneške Slovenije«. Celotni cikel predavanj je:

14. novembra 1975 - dr. Raimondo Strassoldo iz Gorice: »Sociološki aspekti beneške stvarnosti«;

19. decembra 1975 - dr. prof. Livio Poldini iz Trsta: »Naravna bogastva Beneške Slovenije«;

23. januarja 1976 - dr. ing. Dušan Ogrin iz Ljubljane: »Protislovja sodobnega prostorskega razvoja in krajinske kulture«;

20. februarja 1976 - dr. prof. Vladimir Klemenčič iz Ljubljane: »Prostorski učinki emigracije«;

5. marca 1976 - dr. Matjaž Jeršič iz Ljubljane in arhitekt Giovanni Pietro Nimis iz Pordenona: »Smer-nice za teritorialno ureditev Beneške Slovenije«;

26. marca 1976 - dr. prof. Darko Bratina iz Trsta: »Etnične posebnosti Beneške Slovenije«;

23. aprila 1976 - dr. prof. Svetozar Ilešič iz Ljubljane: »Vloga Beneške Slovenije med sosednimi pokrajinami«;

14. maja 1976 - dr. Stane Bernik iz Ljubljane: »Oblikovanje naselij v Beneški Sloveniji«;

11. junija 1976 - dr. prof. Nace Šumi iz Ljubljane: »Likovna kultura v Beneški Sloveniji«.

Prireditelji študijskih dni poudarjajo, da posvečajo posebno pozornost prav povezovalni vlogi Benečije med slovenskim zaledjem in Furlansko nižino. Teme razprav pa bodo pomembne tudi za načrtovalce beneške Gorske skupnosti, ki bodo morali izdelati ustrezen razvojni načrt. Prav zato bodo ves material objavili v posebni publikaciji.

NOVEMBER

1. novembra se je vršil v Taminesu (Belgija) drugi kongres Zveze beneških emigrantov. Zbralo se je okrog 200 delegatov iz raznih evropskih dežel (Belgija, Nemčija, Švica itd.); nekaj ljudi je prišlo tudi iz Benečije, da bi pozdravili kongres v imenu raznih kulturnih

društev, ki tam delujejo. Nekateri poslanci iz naše dežele so poslali pozdravne telegrame; pisma sta poslala Arnaldo Pittoni, predsednik deželnega sveta in Bernardo Dal Mas, odbornik za delo, socialno skrbstvo in emigracijo. Kongres je potekal pod geslom »*Za delo in pravice v Benečiji*«. Vse, kar so tam diskutirali se lahko povjè s temi besjedami: »Zastonj so folklorne in druge zabavne manifestacije; emigrant zahteva (pretende) delovno mesto (posto di lavoro), stanovanje (hišo), garancije za naprejš in priznanje slovenske manjšine v videmski provinci«. Na koncu kongresa so izvolili novo vodstvo (il direttivo) »Zveze beneških slovenskih izseljencev (emigrantov)«.

V tem mesecu moramo ponovno zabeležiti važen dogodek, ki bo imel brez dvoma velik vpliv v našem kulturnem življenju. V Čedadu je namreč bila ustanovljena »Gledališka skupina iz Benečije«, to je »Gruppo filodrammatico della Benečija«. Že večkrat so naši fantje in dekleta pokazali na improviziranih odrih, kar znajo kot igralci in zdaj je dozorel čas, da ta občasna dejavnost (attività) postane stalna (stabile). Novo društvo bo gojilo in propagiralo med našim ljudstvom domači jezik in gledališko kulturo in bo en nov kamen v zgradbi nove Benečije. V prvi fazi delovanja mu bodo stali ob strani strokovnjaki (specialisti) Slovenskega stalnega gledališča iz Trsta, ki so mu obljubili vsestransko tehnično in didaktično pomoč. Novoustanovljeno društvo je zbralo že okrog 20 navdušenih fantov in deklet, ki so na razpolago kot igralci.

Prvi nastop te dramske skupine napovedujejo za »Dan emigranta 1976« v Čedadu.

7. november pomeni važen datum v zgodovini Beneške Slovenije, ki išče priznanje »statusa« jezikovne manjšine od strani italijanskih oblasti. Ta dan je bila sprejeta na sedežu dežele Furlanije-Julijske krajine delegacija beneških Slovencev, ki so svoje zahteve predložili najprej predsedniku deželnega sveta A. Pittoniju, kateri je omenjeni delegaciji izkazal vso svojo solidarnost in vso mogočo podporo. Nato se je delegacija razgovarjala s predstavniki vseh strank, ki imajo predstavnike v deželnem svetu (razen misovcev); vsi ti so, brez izjeme, izjavili, da je treba čimprej rešiti problem slovenske manjšine v videmski provinci; nadaljnje čakanje in odlašanje bi pomenilo nadaljevanje krivic, ki so jih Benečani deležni že več kot 100 let. Delegacija je predstavnikom strank predložila konkretne zahteve, med katerimi zavzema važno mesto »zahteva po uradnem priznanju slovenske manjšine v videmski provinci«.

9. novembra je društvo Rečan organiziralo že tretji »Senjan beneške piesmi«, na katerem so prvič zaigrali in zapeli devet beneškoslovenskih originalnih melodij. Senjan se je vršil v novi telovadnici pri cerkvi v Lješah. Tekste so napisali domači pesniki. Za glasbo so poskrbeli v glavnem domači avtorji z izvirnimi motivi. Novoizvoljeni šindik iz Grmekka ing. Bonini je poudaril, da ta manifestacija ni zgolj zabavna, ampak ima namen valorizirati domače talente in vse, kar spa-

da v okvir domače tradicije in kulture. Okrog 500 ljudi je zasedlo dvorano in z navdušenjem sledilo raznim točkam festivala. Burno ploskanje je tudi dokazalo, da naši ljudje rastejo v narodni zavesti. Prvo nagrado je dobila pesem »Nina nana« (besede Aldo Klodig, muzika Antonio Qualizza - Toninac), ki jo je zapela skupina beneških otrok.

DECEMBER

5. decembra je praznik sv. Barbare, zaščitnice (patrone) minatorjev. V Benečiji se zelo slovesno praznuje ta datum, ker je na tisoče naših ljudi delalo po belgijskih minah. Nekatere je požrla zemlja, drugi so dobili profesionalno bolezen (silikozo) in preca umrli. Tisti, ki so se pravočasno vrnili domov s penzijo, organizirajo vsako leto prijateljsko srečanje, ki se začne običajno s sveto mašo na čast sv. Barbare in se nadaljuje s skupnim kosilom, na katerem naši minatori obujajo žalostne in vesele spomine, zahtevajo vse tiste pravice, ki jim pritičejo in opozarjajo oblasti na njihove še nerešene probleme. Letos so takšno srečanje imeli naši minatori v župni cerkvi v Gorenjem Trbiču, kjer stoji kip sv. Barbare, katerega so kupili lani minatori sami in ki je bil blagoslovljen od videmskega nadškofa.

*Oh, vera sveta! Tvoj nebeški žar
nikdar me ne zapusti več nikdar!* (Trinko)

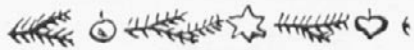
Vsem Benečanom
doma in po svetu
želimo
blagoslovljene
božične praznike
in vso srečo
v novem letu
1976

Oh, kuo bo vesela ...

*Oh, kuo bo vesela
usà naša družina,
kar kupe bo zbrana
okù sojgà cemina,
kier na jubezan
živa ku oginj,
use bratre združì,
ki astreseni so bli.*

(Aldo Clodig)

KAZALO

	Stran
Našim dragim Benečanom	31
Dajte nam slovenskih duhovnikov	33
Kamenica 1975	35
Beneško planinsko društvo	47
Razgled z Matajurja	49
Prof. Rado Bednarik	51
Odmev iz tujine	55
Jožef Cramaro	57
Tri letere	66
Slovenske molitve pred 500 leti	67
Naša beneška romanja	68
Darovali beneški fantje	71
Zveza slovenskih izseljencev	73
Sto deset let življenja v Italiji	75
Tri pjesme za veliki tjedan	77
»Novi Matajur« v treh jezicah	79
Vraže	81
Prauca	84
Naši otroci pišejo	87
Naše pjesme	91
Iz Trinkovih pesmi	94
Kronika naše Benečije	96
Voščilo	119

uff. sup.

s

TRINKOV koledar

inv.št:

4925